Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36071

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 46 (1696) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК, 13 ЛІСТАПАДА 1988 г. ЦАНА 20 зл.

Прэзідыум XI з'езда: (злева) Аляксандр Баршчэўскі, Кастусь Майсеня, Аляксей Карпюк, Анатоль Мартыновіч, Янка Зенюк, Міхась Хмялеўскі і Віктар Швед.

У нядзелю, 23 кастрычніка 1988 года, у памяшканні Галоўнага праўлення БГКТ на вул. Варшаўскай 11 у Беластоку адбыўся ўжо **адзінаццаты** па чарзе з'езд **Беларускага грамадска-культурнага таварыства** ў Польшчы. На 117 правадзейных дэлегатаў у з'ездзе ўдзельнічала 96, што складала 82 працэнты. З'езд меў поўныя правамоцтвы, каб вырашаць усе справы, прадбачаныя статутам БГКТ.

Апрача дэлегатаў, наш з'езд уганаравалі шматлікія госці: Дзіяна Чаркасава — прадстаўнік Беларускага таварыства „Радзіма" і намеснік рэдактара штотыднёвіка „Голас Радзімы", які выдаецца ў Мінску і прызначаецца суайчыннікам за мяжою, а таксама Любім Капыленка — намеснік дырэктара Дома савецкай культуры, навукі і тэхнікі ў Варшаве; прадстаўнік Цэнтральнага Камітэта ПАРП, адказны за справы нацыянальных меншасцей у Польшчы — Аляксандр Баляхоўскі, работнікі Міністэрства ўнутраных спраў — Станіслаў Дэмянюк і Гжэгаж Станэйка. Уладзіслава Півонская прадстаўляла Міністэрства нацыянальнай адукацыі; ад Ваяводскага камітэта ПАРП у Беластоку быў сакратар ВК Станіслаў Сэнкоўскі, а Ірына Лабовіч — ад Ваяводскага камітэта Аб'яднанага людовага стронніцтва. Госцем З'езда быў прафесар Пётр Борань — старшыня Ваяводскай рады ПРОН, а таксама працаўнік куратрыі, інспектар па беларускаму школьніцтву — Станіслаў Крэнтоўскі; Здзіслаў Ліпскі — старшыня Ваяводскага саюза сельскагаспадарчых гурткоў, аднаасобных сялян і сялянскіх арганізацый ды шмат яшчэ якія іншыя работнікі Ваяводскай управы ў Беластоку і грамадскіх арганізацый. Вельмі ж прыемная неспадзяванка сустрэла нас ад імя Войцеха Ярузельскага, які ў тэлеграме з'езду, дзякуючы за запрашэнне, жадаў поспехаў. Былі яшчэ прывітальныя тэлеграмы ад Саюза беларускіх пісьменнікаў у Мінску, ад кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта і Галоўнага праўлення УТСК. Прывітанні ад таварыства „Радзіма" зачытала Дзіяна Чаркасава.

Гасцей вельмі сардэчна прывітаў і тэлеграмы адчытаў А. Баршчэўскі. Затым кіраванне з'ездам пераняў прэзідыум, а дэлегаты згадзіліся, каб старшынямі з'езда былі: дырэктар Агульнаадукацыйнага ліцэя з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім — Аляксей Карпюк і гмінны інспектар асветы ў Орлі — Анатоль Мартыновіч.

Раней, аднак, вельмі спрыяльную атмасферу дзеля творчай працы з'езда стварылі нашы самадзейнікі, падрыхтаваныя нястомным Сяргеем Лукашуком. Асабліва незабыўна праявілі сябе дзеці з Бельска, Гайнаўкі і Кляшчэляў.

Справаздачу аб дзейнасці Галоўнага праўлення БГКТ за чатырохгадовы перыяд папярэдняга склікання (кадэнцыі) дэлегаты атрымалі загадзя, разам з запрашэннямі на з'езд ды іншымі дакументамі. Дык старшыня А. Баршчэўскі выступіў толькі з кароткім, але змястоўным дакладам.

Мінулы перыяд, — адзначыў старшыня, — быў перш за ўсё часам намаганняў за пабудову Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Зроблена настолькі многа, што ўжо зараз ёсць цвёрдая і поўнасцю абгрунтаваная ўпэўненасць, што музей будзе. Асабліва выдатна і ахвярна пастараліся беларусы, пражываючыя ў ЗША, Канадзе, Аўстраліі, Бельгіі ды ў іншых краінах. Яны таксама сабралі ўжо дастатковую колькасць валюты, каб купіць супер-сучасную друкарню, якая будзе асновай для наладжання аўтаномнай БГКТоўскай выдавецкай справы.

Уладзімір Юзвюк, як старшыня Галоўнай рэвізійнай камісіі, у сваім дакладзе засяродзіўся на крытычным разглядзе

(Працяг на стар. 6)

Пачатак культурнага года

Два дні — 12 і 13 кастрычніка, як бы ў дзвюх частках, адбывалася сёлета штогадовае культурнае мерапрыемства, якое называецца Інаўгурацыяй (пачаткам) культурнага і мастацкага года на Беласточчыне. 12 кастрычніка яно праходзіла ў клубе жыллёвай спулдзельні „Сток" на „Сонечным стоку". А другая частка — 13-га — адбылася ў старажытным Мельніку над Бугам.

У Беластоку мерапрыемства прайшло без асобых прымет, надта афіцыйна. З яго толькі занатавала я, што сярод дзесяткаў адзначаных і ўзнагароджаных дзеячоў культуры былі і прозвішчы людзей, звязаных з культурнай дзейнасцю беларусаў на Беласточчыне, хоць пабач прозвішчаў двух з іх нават не было сказана, што яны якраз прадстаўляюць беларускую дзейнасць. І так, аб Міхасю Хмялеўскім, які атрымаў адзнаку „Заслужаны дзеяч культуры", было сказана толькі „журналіст" (а ён жа журналіст „Нівы" — хіба ж розніца вялікая!). Ля прозвішча Сакрата Яновіча сказалі — „пісьменнік" (а ён жа пісьменнік беларускі ў Польшчы!). Гонар БГКТ падтрымалі толькі Дзмітры Шатыловіч і Кастусь Масальскі, аб якіх паведамілася, што яны „культурныя дзеячы Беларускага таварыства".

Вельмі цікава прайшла другая частка інаўгурацыі культурнага года — у Мельніку. Мерапрыемства гэтае было спалучана тут з адкрыццём новага прыгожага будынка Гміннага асяродка культуры, які будаваўся з перапынкамі ад 1975 года, а фактычна апошнія тры гады. Чаму з перапынкамі, спытаеце. Бо не было ахвотных узяцца за пабудову, хоць улады мястэчка шукалі і праводзілі розныя размовы з рознымі будаўнікамі. Нічога не дасягнуўшы, закасалі рукавы і самі пайшлі будаваць свой дом культуры. Можна сказаць, што даслоўна рукамі саміх жыхароў Мельніка, рукамі саміх бацькоў мястэчка быў збудаваны гэты прыгожы культурны цэнтр, аб якім начальнік гміны сказаў проста: „Будынак такі быў напраўду нам патрэбны". З найбольш заслужаных будаўнікоў назаву чатыры прозвішчы: Віталіс Снежка — былы

(Працяг на стар. 4)

Амерыка якая ты?

У ЛАЗНІ

Мушу з сорамам прызнацца, што я на працягу ўсяго жыцця ані аднаго разу не быў у Польшчы ў лазні. Маю на ўвазе лазні ў поўным сэнсе гэтага слова. Не такія, якія ёсць у вайсковых часцях або шахтах. У такіх вайсковых і шахцёрскіх некалькі разоў быў, калі служыў адзін месяц у арміі і раз наведаў з пісьменніцкай дэлегацыяй шахту. Аднак у класічных лазнях, з гарачай парай і з венікамі, не быў ніколі. Затое быў няраз у Савецкім Саюзе, і ў самім Мінску, і на дачах, і ў вёсцы. І таму, мабыць, здавалася мне, што лазня — установа тыпова ўсходняя, а не еўрапейская, хаця і ведаў, што найбольш расслаўлі ў свеце адзін з тыпаў лазні-саўны — фіны.

Прызнаюся, ніколі мне і ў галаву не прыходзіла, што лазні ёсць і ў Амерыцы. Шэсць гадоў таму назад, калі я быў у ЗША першы раз, ніхто мне нават і не намякнуў, што ў гэтай краіне былі яны досыць папулярныя. І вось на гэты раз сталася інакш. Калі мы з Барташэвічам былі ў Кліўлендзе, мой стары сябра Сяргей сказаў мне, што ён з'яўляецца членам кааперацыі лазняў і можа ў любым горадзе ісці купацца і парыцца колькі хоча. Першае, аб чым я спытаў Сяргея, было тое, колькі каштуе такое членства. Аказалася, што ўступная аплата немалая, бо аж 400 долараў, затое пасля плаціцца ў год усяго некалькі дзесяткаў долараў. Сяргей сказаў, што хоча нас завезці ў такую лазню. Не маючы ўпэўненасці, што гэта магчымае, на пачатку паехалі мы ў лазню, каб спытацца, ці ён мае права прывесці сваіх гасцей. Ветлівая паненка сказала, што можа прывесці. Недзе каля гадзіны 16^{00} паехалі мы ў гэту амерыканскую лазню. У сувязі з тым, што мы не мелі членскіх білетаў, паненка ўзяла нашы пашпарты, пасля чаго выдала нам ключыкі да шафак і ручнікі. Распрануўшыся і закрыўшы ўсё ў шафцы, ключык на шпільцы прышпіляем сабе да трусоў і трапляем у зусім незнаёмы нам амерыканскі лазневы свет. Першая нечаканасць заключалася ў тым, што ўвайшоўшы ў аграмадную залу, пабачылі, што знаходзяцца ў ёй разам мужчыны і жанчыны. Карціна была досыць незвычайная. На беражку вялікага басейна стаяла зграбная паненка і, як спружынку, згінала і разгінала сваё гнуткае цела. Перад ёю сядзела штук дваццаць здаравенных (так прыблізна ад 80 да 110 кілаграмаў) амерыканак, якія выконвалі ўсе тыя рухі ў вадзе, якія падказвала ім на беражку інструктарша. На тварах амерыканак рысавалася гарачая вера ў тое, што яны, паскакаўшы ў вадзе, стануцца падобнымі на інструктаршу. І тут кінулася нам у вочы дзівосная з'ява. На беразе басейна прайшла як бы касмічная з'ява. Была гэта дзівосная асобіна, якая важыла не болей як трыццаць пяць кілаграмаў. Калі прызнацца, дык я ў сваім жыцці, калі не лічыць фільмаў аб канцлагерах, ніколі не бачыў так заморанай істоты. Даволі цяжка было разабрацца, ці гэта мужчына ці жанчына. Сяргей паясніў, што гэта жанчына і што яна ў лазню прыходзіць вельмі часта. Істота ішла па беразе, вымахвала рукамі і падкідвала нагамі, якія мелі таўшчыню палачак. Задумаўся я над гэтымі як жа парадаксальнымі з'явамі. З аднаго боку, прыйшлі ў лазню стокілаграмовыя бабы, якія хочуць пахудзець, і прыйшла трыццацікілаграмовая жанчына з намерам патаўсцець. Цяжка мне сказаць, які будзе эфект гэтых захадаў, думаю, што нулявы.

Варта яшчэ адзначыць і тое, што людзей у лазні было параўнаўча мала. Чалавек дваццаць пяць жанчын і чалавек дваццаць мужчын. І гэта ў аб'екце, які мог бы змясціць некалькі сотэнь асоб. Сяргей мне сказаў, што гэта таму, што мы былі ў сярэдзіне тыдня. У свабодныя дні прыходзіць людзей намнога больш. У Нью-Йорку мне сказалі знаёмыя, што наведванне лазняў у ЗША радыкальна паменшылася пасля таго, як пачалі распаўсюджвацца рознага тыпу хваробы, асабліва СНІД. Людзі пачалі думаць, што лазня спрые іх пашырэнню, і таму ўстрымоўваюцца ад іх наведвання. Быць можа. Хочацца мне аднак сказаць, што на мяне амерыканская лазня, а па сутнасці лазні, бо былі мы два разы ў дзвюх розных лазнях, зрабілі вельмі добрае ўражанне. Аб тым, як гэтыя лазні выглядаюць, раскажу праз тыдзень.

Алесь Барскі

ДЗЯКУЕМ ГРОДЗЕНЦАМ!

Марк Коп — дырэктар Абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы ў Гродне — у час пабыўкі з гродзенскім хорам Педагагічнага вучылішча на фестывалі царкоўнай музыкі ў Гайнаўцы абяцаў мне прысылаць і прысылаць рэпертуарны матэрыял для нашых мастацкіх калектываў. Мы не адзін раз ужо пісалі аб вялікіх нашых патрэбах у гэтай галіне.

І вось 20 кастрычніка Веслаў Дамброўскі, вядомы культурны дзеяч і былы харэограф „Курпяў зялёных", вярнуўшыся з Беларусі, прынёс у рэдакцыю і аддаў мне на рукі горбу (9 штук) рэпертуарных зборнікаў — песень і танцаў. На жаль, няма ў нас спецыяліста, які б ставіў беларускія народныя танцы. І цяпер практычна няма танцавальнага беларускага калектыву. Адны толькі „Дубіны" прабуюць уводзіць беларускія танцы ў сваю праграму. У арганізацыі такога калектыву можа памаглі б нам таксама сябры з Гродна?

Паколькі ўсе зборнікі па адным экземпляры, мы ў рэдакцыі вырашылі перадаць іх музычнаму інструктару беларускіх калектываў Ваяводскага дома культуры і кіраўніку хору ў Беластоку і Гарадку Сцяпану Копу — няхай ён думае, як найлепш іх выкарыстаць. Два зборнікі з дзіцячымі песнямі і танцамі затрымала рэдактар „Зоркі" для шырокага распаўсюджвання.

Сардэчнае дзякуй Марку Копу за падарунак. Просім, і ў далейшым нас не забывайце!

Вера Валкавыцкая

СУСТРЭЧА ПЕРАДАВЫХ НАСТАЎНІКАЎ

Ваяводская рада педагагічнага прагрэсу — новы твор Аддзела ўдасканальвання настаўнікаў у Беластоку, якой кіруе Янка Зенюк, склікала з нагоды Дня настаўніка перадавых педагогаў ваяводства на сустрэчу. Адбылася яна ў Доме настаўніка на вуліцы Варшаўскай 8. Праўда, дыскусія аб новых метадах працы настаўнікаў не атрымалася (а гэтыя заданні павінны былі ставіцца перш за ўсё), аднак 20 асоб перадавых настаўнікаў атрымала грашовыя ўзнагароды. Між імі былі і выдатныя настаўнікі з беларускіх ліцэяў у Бельску і Гайнаўцы і з пачатковай школы № 3 у Бельску, дзе таксама навучаецца беларуская мова. Хоць прозвішчы настаўнікаў з гэтых школ называліся тройчы рознымі кіраўнікамі, ніводзін з іх не сказаў аднак, што гэтыя настаўнікі з беларускіх школ. Якая прычына маўчання і чаму? Што ў гэтым страшнае ці брыдкае, што ўзнагароджваецца выдатная настаўніца з Беларускага агульнаадукацыйнага ліцэя ў Бельску, а не так, як іх прадстаўлялі — проста з „ліцэя ў Бельску"? То ж у Бельску ці Гайнаўцы па два ліцэі і кіраўніцтва Ваяводскай рады педагагічнага прагрэсу практыкуе проста незразумелую дэзінфармацыю, супраць якой я востра пратэстую.

І так: узнагароды за наватарскія, сучасныя метады працы атрымалі наступныя педагогі з беларускіх ліцэяў і са школы № 3; Зінаіда Навіцкая — русіст і Ніна Суліма — біёлаг з Бельскага беларускага ліцэя імя Тарашкевіча ў Бельску і Яўгенія Буйноўская — русіст з Гайнаўскага беларускага ліцэя, а таксама Мар'янна Пугацэвіч са школы № 3 у Бельску.

Вера Валкавыцкая

МАСТАЦТВА ЗБЛІЖАЕ НАРОДЫ

Так здарылася, што адначасова ў Гродне адбыліся дзве важныя падзеі для гэтага горада. Першая: па ініцыятыве абласной арганізацыі Саюза мастакоў Беларусі пачаўся міжнародны пленэр скульптараў. У ім прымалі ўдзел многія скульптары, не толькі з СССР. З Польскай Народнай Рэспублікі прыехаў скульптар Войцех Залэнскі.

Другім здарэннем, якое ўсхалыхнула гродзенцаў, было адкрыццё выстаўкі Лёніка Тарасэвіча. Карціны гэтага беластоцкага мастака мелі магчымасць глядзець жыхары Швецыі, Італіі, Англіі, Злучаных Штатаў Амерыкі, ФРГ, Галандыі і шмат другіх краін і гарадоў. Выстаўкі карцін Лёніка будуць наладжаны ў Сеуле, Аксфордзе, Глазга, Рыме... І толькі на самы астатак наступіла чарга на Беларусь. Калі падумаеш, што ад роднага кутка мастака, Валілаў, што каля Гарадка на Беласточчыне, да Гродна найбліжэй, то цяжка зразумець, чаму жыхары Беларусі апошнімі атрымалі прыемнасць пазнаёміцца з творчасцю вядомага беларускага мастака Лёніка Тарасэвіча. Таму вельмі радасна прачытаць у кніжцы водгукаў выстаўкі на вуліцы Ажэшка ў Гродне вось такія словы: „Прыемна, што наступілі часы, калі беларусы, якія жывуць у розных краінах, маюць магчымасць абменьвацца сваімі культурнымі дабыткамі".

Гэтыя словы ў той самы час і засмуцілі мяне, бо пад імі не было подпісу. А вось і другая нататка пра выстаўку: „Такія мастакі, як Лёнік Тарасэвіч, збліжаюць, родняць народы, у даным выпадку, беларусаў і палякаў". Але і пад гэтай глыбокай сентэнцыяй няма подпісу.

Чаму людзі баяцца выказваць свае думкі адкрыта? Вось аб гэтым мы размаўлялі з Войцехам Залэнскім. Ён таксама быў на адкрыцці выстаўкі. А па-другому і быць не магло, бо Войцех Залэнскі з'яўляецца настаўнікам Лёніка. І вось такое радаснае здарэнне ў жыцці настаўніка і вучня.

Першы нарадзіўся ў Гродне. Ад таго месца на беразе Нёмана, дзе ён працаваў над скульптурай, да былога роднага дома лічаныя крокі. Вось тут, на беразе, сядзеў з вудачкай. Праз многа год трапіў у краіну свайго дзяцінства. Як тут было не цешыцца? Але было над чым і задумацца. Як гэта магло здарыцца, што народы, якія ў мінулым, аб'яднаўшыся, разбілі свайго злоснейшага ворага — крыжакоў, апошнія гады амаль не кантактаваліся паміж сабою?

Безумоўна, паміж ПНР і СССР была дружба. Але толькі на афіцыяльным узроўні. Лепшым доказам таму факт з Лёнікам Тарасэвічам. Увесь свет убачыў яго карціны, а беларусы, да якіх ён належыць, так і не ўбачылі б іх, каб у СССР не адбылася перабудова.

Дык ці трэба здзіўляцца, што больш за палавіну выказванняў у кніжцы водгукаў на выстаўцы — ананімныя?

— Хто раз'яднаў нашыя народы? — задуменна пытаецца скульптар, гледзячы на вялікі натоўп людзей, што штурмам пытаюцца атрымаць у Лёніка аўтограф.

— Граніцы, — адказваю я, чакаючы, як на гэта зарэагуе Войцех.

— Граніцы? — здзіўлена гаворыць Залэнскі, утаропіўшыся на мяне. — Але якія граніцы: тыя, што на зямлі, ці тыя, што ў нашых сэрцах?

На гэтае пытанне адказ можна знайсці ў творчасці Лёніка Тарасэвіча і Войцеха Залэнскага...

Уладзімір Малашкевіч, Гродна

Роздумы пра Айчыну

Зборнік паэзіі Міхася Шаховіча „Напевы"* склалі ўсяго тры творы: верш-мота „Калі пасееш боль..," і дзве невялічкія паэмы „Святы Лес" і „Смерць Валошкі". Вядома, не ў велічыні вялікасць! Вось так і гэтая тоненькая кніжачка і сваім зместам і мастацкім узроўнем стала выдатнай падзеяй у нашай паэзіі і то не толькі ў „белавежанскай". Яна — суцэльная прачуленая песня пра чароўную краіну дзівосных з'яваў і балючых перажыванняў, пра родны наш Беларускі край.

Як рэдка ў якога народа на свеце, наша паэзія вельмі багатая творамі, прасякнутымі ўлюбёнасцю ў родную старонку, у Айчыну і, здавалася б, цяжка ўжо сказаць нешта адкрыўчае, новае, недэкларатыўнае. Аднак аўтар „Напеваў" патрапіў тое здзейсніць вельмі ўдала, свежа, па-свойму арыгінальна, бо ў кожнага з нас, сапраўды

За небасхілам
Прагных ценяў,
Пагоні вечнай,
Вечнай стражы
Ёсць край
Бяскрайніх летуценняў.

Паэту ж гэтая Айчына явіцца магічным Лесам Святым, што спалучыў у сабе чашчобу натуральнага лесу, дзе

Бярозы ў белі,
Нібы русалкі,
У імгле вячэрняй
Кружацца ў танцы-каруселі,
У карагодзе прывітальным,

з гушчэчай думак і пачуццяў, з „сялібай мар маіх, імкнення". Усё ж гэта пераплятаецца ў суцэльны „клубок навіты з думак пражы" і з яе тчэцца ў паэта вобраз Айчыны, а яна — ягоны лёс і надзея: „Сцежкі мае і твач — маёй воляй" — сцвярджае ён. Яна яму апора і натхненне:

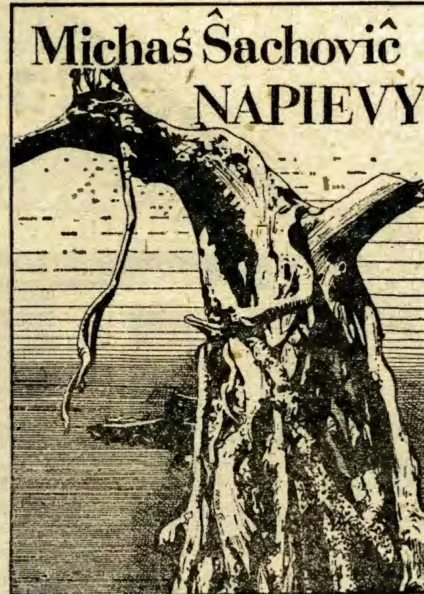
П'ю захланна
Крынічныя воды —
Слёзы і сілу
Маёга народу...
П'ю партрэт твой,
Усёй выпіваю,
І дужэю,
І веру,
І надзея ў світанак
У грудзях расцвітае.

Аднак без таннага ўра-аптымізму, бо надзея гэтая кволенькая, крохкая, летуценная, а рэчаіснасць жорсткая і няўмольная ў сваёй знішчажальнай агрэсіі і —

Ужо ледзь прыкметны
След падковы
Ад конніцы
Маіх начэй.

Але ж тое не значыць, што паэт патанае ў беспрасветным песімізме. Якраз наперакор усяму злому, што навальваецца на запаветы з „Пагоні" М. Багдановіча, насуперак усяму, што „раз'язджае" нашыя душы, з паэтам разам і мы гартуем вернасць нашай Радзіме, бо яна, як у птахаў, стала і ў нас „шостым пачуццём".

Паэму „Смерць Валошкі" аўтар прысвяціў Сакрату Яновічу. І не выпадкова. Гэты глыбокі і хвалюючы твор адгукаецца на кнігу С. Яновіча „Беларусь, Беларусь...", ягоныя мініяцюры, асабліва на „Скаргу на Гісторыю", „Элегію беларускую" ды і іншыя, у якіх кранаецца трагічны лёс нашай мовы, культуры, уздымаецца пытанне пра жыццяздольнасць нашай нацыі. Шаховіч адгукаецца на гэтыя асноўныя для ўсіх нас праблемы, але не ўторыць роспачнаму яновічаваму крыку: „Ціха ты, Еўропа, — нацыя мая родная ўжо пры смерці, мову ёй адымае...". У Шаховіча васілёк-валошка, „сіні сімвал Белай Русі", сцяты злосную касой, засыпае ў вечным спачынку на „пожні-покуці" і пахаванне справуе яму ўся прырода. Гэтай з надзвычайным піетызмам сканструяванай паэтычнай фігурай-абразком аўтар, як відаць, калі ўжо не спрабуе цалкам і канчаткова развітацца з некаторымі моцна ўжо састарэлымі ды па-дзіцячаму інфантыльнымі нашымі нацыянальнымі сімваламі, то выразна імкнецца даць ім сучаснае гучанне і тлумачэнне. Валошка гіне, бо была яна чулая, лагодная і цалкам безабаронная, таксама і мы, беларусы, гаснем, таму што народ з нас далікатны, паслухмяны, даверлівы. Гэта моцныя, пякучыя, але ж справядлівыя словы дакору:

Білі
Нас словамі,
Білі нагайкамі,
Білі
Па мове
І
Па гісторыі.
Са смутку
Цешылі,
Як дзяцей,
Байкамі.
Кармілі ў голад
Пустымі мовамі,

а мы ўсё верым і верым... „у Краіну Добрую". Далей, праўда, гэтая горыч прэтэнзій да нацыянальнай мінуўшчыны, да свайго народу, да бліжэйшых і далейшых суседзяў быццам бы мякчэе, пераходзіць у слязлівае галашэнне над памёршай Валошкай, расчуленнем над яе замагільнай марай хоць прытуліцца недзе „ў цені свайго Беларускага Краю". Але не гэтым „адвечным плачам над роднай старонкай", кажучы словамі творцаў нашай навейшай літаратуры, зачыняе паэт свой твор. Ён вырываецца ды страсае з сябе гэтую варожую нам, бо абяззбройваючую наш дух безнадзейнасць і, спасылаючыся на сённяшні дзень ды наступаючыя зрухі ў нашым народзе, усклікае: Валошка-Беларусь не памерла! Валошку-Беларусь вярнула да жыцця Пагоня, прарубваючы ёй „вольную вуліцу" ў будучыню...

Гэтыя хвалюючыя роздумы над Айчынай выявіліся ў Шаховіча ў арыгінальных красачных вобразах, у далікатных асацыяцыях, у нюансах адценняў. Паэт паказаў сябе выдатным майстрам паэтычнага вобраза, пераборлівым і патрабавальным мастаком, які нават з зацертых ад частага ўжывання слоў і фарбаў патрапіць выкрасаць чыстае і непаўторнае ззянне. „Напевы" — гэта таксама выдатны здабытак нашай паэтыкі.

У поўным суладдзі з паэзіяй аказалася графічнае яе аздабленне. Кожная са змешчаных у кнізе графік таксама прамаўляе глыбокім зместам, узмацняе ўздзеянне слоўнага вобраза, хоць сама яна — закончаны самастойны мастацкі твор. Так! Працы Уладзіслава Петрука недарма прыцягваюць вока і прымушаюць задумацца, яны вылучаюцца своеасаблівай лірычнасцю, задуменнасцю, цеплынёй.

Добра сталася, што два гэтыя нашыя таленты — паэтычны Міхася Шаховіча і пластычны Уладзіслава Петрука — выявіліся разам у адным выданні: атрымалася сапраўды мастацкая рэч.

Ваяводскаму дому культуры ў Беластоку і яго добраму апякунчаму духу над пішучымі і малюючымі, нястомнаму Яну Шацілу належыцца заслужаная ўдзячнасць і прызнанне за ажыццяўленне мараў дзяцей тутэйшай зямлі — справнае выданне вось такіх кніжачак іхніх твораў, польскамоўных і беларускамоўных, такіх, як і людзі Беластоцкага Краю.

Мікола Гайдук

* Michaś Szachowicz, Napiewy, Wojewódzki Dom Kultury w Białymstoku, 1988.

АТЛЕТЫ-ПАЧЫНАЛЬНІКІ

Выключная папулярнасць асілкаў на пачатку нашага стагоддзя нарадзіла цэлую галерэю славутнасцей, якія выступалі пераважна ў цырках. Наша зямля не была ў гэтым плане выключэннем.

Патрыярхам беларускай цяжкай атлетыкі па праву лічыцца Уладзіслаў Сакалдынскі — імя, вядомае цяпер хіба што вузкаму колу спецыялістаў. Пад замежным псеўданімам „Гарри" ён удзельнічаў у чэмпіянатах барацьбы, конкурсах прыгажосці, адначасова дэманструючы сілавыя нумары. Атлет быў невысокага росту, але вельмі прыгожа і магутна складзены. Ён з лёгкасцю жангліраваў двухпудовымі гірамі, разводзіў іх у крыж, выпіскаў на мізінцах, рваў ланцугі і іншае. У 1913 годзе на спаборніцтвах у Мінску Сакалдынскі выціскае дзвюма рукамі 85,6 кг. і ўстанаўлівае новы ўсерасійскі рэкорд для атлетаў лёгкай вагі. Гэта першы рэкорд краіны, устаноўлены на беларускай зямлі.

Агульнасусветную вядомасць набыў другі наш зямляк — ураджэнец Гародні Якуб Чэхаўскі.

Якуб Чэхаўскі.

Яго імя стаяла побач з іменамі лепшых рускіх асілкаў, што сваімі перамогамі праславілі айчынную цяжкую атлетыку. Выпадкова трапіўшы падчас службы ў войску ў цырк, Якуб становіцца прафесійным атлетам і праз некалькі год настойлівай працы выступае з такімі нумарамі, што непараўнальна ўражваюць дагэтуль. Так, на яго плечы клалі стальную бэльку, на якой павісала і згібала яе ў дугу 40 чалавек. На грудзях атлет трымаў памост з духавым аркестрам з 30 музыкантаў. Прапускаў цераз сябе грузавікі з публікай. А ў 1913 годзе ў Петраградзе, у колішнім міхайлаўскім манежы, ён падняў і пранёс па кругу на адной руцэ шэсць салдат-грэнадзёраў, за што быў узнагароджаны ганаровым залатым поясам. Гэты своеасаблівы рэкорд не паўтарыў ніводны чалавек у свеце.

Мікола Касцюкевіч

Уладзіслаў Сакалдынскі.

ПАРТЫЙНАЯ АДУКАЦЫЯ

12 кастрычніка г.г. у Раённым асяродку партыйнай працы (РОПП) у Бельску-Падляшскім адбылося ўрачыстае адкрыццё новага года партыйнай адукацыі. Прыняло ў ім удзел 150 лектараў з усяе Бельшчыны. Кіраўнік РОПП Мікалай Спепанюк паінфармаваў аб планаваных формах партыйнай адукацыі. У бягучым годзе будзе арганізавана 11 курсаў для вясковага партыйнага актыву, 7 — для рабочага і 8 грамадска-палітычных школ для жанчын, а таксама турнір ведаў аб партыі.

Даклад на тэму „Партыя ў працэсе рэформы гаспадаркі і дзяржавы" прачытаў Васіль Паскробка, кіраўнік Ідэалагічнага аддзела ВК ПАРП у Беластоку. Ён таксама ўзнагародзіў групу партыйных лектараў. Медалём „За папулярызацыю марксізму-ленінізму" быў узнагароджаны Станіслаў Януцкі. Залатую адзнаку „Заслужаны Беласточчыне" атрымалі: Яўген Лапацюк, Юзаф Альшэўскі, Уладзімір Апалінскі і Іван Сакалоўскі, а сярэбраную — Яўген Васілеўскі, Яўген Тымашэвіч, Матвей Палюх, Вікенцій Бардадзін. Адам Казёл і Раман Вярнеўскі. Многія выкладчыкі былі ўзнагароджаны дыпломамі і ганаровымі граматамі

Андрэй Гаўрылюк

ТАК БЫВАЕ...

ЗОСЯ І МІРОН

Сустрэліся яны выпадкова ў аўтобусе.

— Ці гэта ты, Зося? — з вялікім недаверам спытаў Мірон.

— Так, гэта я. З-за цябе я так пастарэла.

— То ж мы толькі ўсяго год не жывем разам. Раскажы, як ты жывеш. Ці ўдалося адмяніць жыццё?

— Каб мне было найгорш, то я табе, свайму найгоршаму ворагу, не раскажу. Колькі ты мяне біў?!

— Жывеш не вельмі добра. Так мне цябе шкада. Я ж цябе не біў.

— Хто па смерці шкадуе, то няхай сябе ў задніцу пацалуе. А мала мне было, як ты свіснуў ды паехаў у свет, а мяне з малым дзіцём пакінуў? Пачала я жыць у бацькоў, але там быў брат жанаты. А брат то над беднай сястрой кат. Мусіць, добра было, калі трэба было выехаць у горад.

— Перастаньма ўспамінаць, — скрывіўся Мірон. — Калі прыедзем у Г., то пойдзем на магілу нашага сына.

Калі прыйшлі на могілкі, то Мірон сказаў:

— Шкада Косці. Малады. Няхай бы пажыў яшчэ.

— Чаму ты кветак не прынёс на магілу? — спыталася Зося.

— У мяне няма грошай, — сказаў мужчына. — На што яму кветкі?! Ён іх бачыць не будзе.

Аўрора

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Драўляная хата ў Рыбалах.

Мал. У. Петрука.

СУСТРЭЧА Ў МЯКІШАХ

Быў прыгожы жнівеньскі дзень. З прыпынка ПКС у Трашчотках зайшоў я да І. Іванюка, але не застаў яго дома. Пайшоў далей, проста да Мякішаў. З левага боку блішчыць рака Локніца. Вада ў ёй чыстая. Іду адзін. Шукаю ветру ў полі.

Вось і Мякішы. Куды пайсці?.. З левага боку старая драўляная хата. Пратоптаны панадворак сведчыць, што тут яшчэ ёсць гаспадары. Адкрываю сені, кухню. Чую голас гаспадыні і запрашэнне ў пакой. Я адрэкамендаваўся, расказаў, чаго я прыйшоў і што я раблю матэрыял для „Нівы".

— А вы ведаеце такую газету? — запытаў я жанчыну.

— О, так. Я пастаянна чытаю „Ніву". Вельмі цікавая газета, нашая, мужыцкая. Слухаю таксама радыёперадачы па-беларуску з Беластока. Але яны вельмі кароткія. Трыццаць мінут мігам праляцяць, каб хаця адну гадзіну... Часам паплачу...

— А вы ведаеце назвы мясцовых палёў, урочышчаў?.

— Я сама родам з Тыневіч, але жыву тут ужо даўно і многія назвы добра ведаю, дык вам раскажу.

Добрая і мудрая жанчына дапамагла мне шмат. Расказала і пра сваё жыццё ў Мякішах. А была гэта Марыя Грыгарук. Падзякаваў я сардэчна і вярнуўся да Трашчотак на прыпынак ПКС.

Да пабачэння, шаноўная Марыя, чытачка „Нівы"!..

Інж. Б. Ф. Рудкоўскія

У БЕЛАСТОКУ І Ў МЕЛЬНІКУ

(Працяг са стар. 1)

многагадовы старшыня ГРН, Ян Здуневіч — начальнік гміны, Міхал Валендзюк — кіраўнік сельскагаспадарчага аддзела ў гміне.

Яны цяпер задаволены. У іх вачах бачу гонар, што не здаліся, а давялі справу да канца. Найбольш рабілі гэта з думкай аб моладзі. Праца плануецца тут вельмі багатая, але рана яшчэ пра гэта пісаць. Факты ўжо аднак у Мельніку ёсць такія: працуе гарцэрскі калектыў і жанчы — гэты апошні спявае старыя фальклорныя беларускія песні і ў гэтым годзе выступаў на цэнтральным аглядзе беларускай песні ў Беластоку. Маюць дзе займацца вучні музычнага інструментальнага гуртка.

Атмасфера ў Мельніку на адкрыцці ГОКу была сяброўская, радасная і непасрэдная. Выступалі мясцовыя калектывы і капэла з Сямяціч. У жаночым калектыве з Мельніка спявае 11 жанчын, на адкрыцці выступіла 7. Яны праспявалі дзве песні на сваім дыялекце, адну рускую, але на польскай мове, адну песню на польскую мелодыю, на якую далі ўласныя словы — сатыра на маладых, якія ўцякаюць з вёскі, бо ім тут „смярдзіць гноем і страшыць зноем". У песні выступае таксама цікавае ўсхваленне вясковага жыцця. Пасля заканчэння мерапрыемства я запытала ў жанчын, які быў пачатак іх спявання. Яны мне сказалі, што вельмі многа яны працавалі і працуюць у гуртку вясковых гаспадынь, пакончалі розныя курсы, усё рабілі. Сабраўшыся аднойчы, прыйшлі да вываду, што яшчэ, аднак, не спявалі. І сказалі сабе: усё мы ўжо рабілі, давайце яшчэ будзем спяваць. І так пачалося. У калектыве спявае 11 жанчын. На адкрыцці ГОКу выступіла сем: Зіна Харко, Надзя Дацэвіч, Галіна Дзежкоўская, Мар'я Керковіч, Зіна Баена, Вера Керковіч, Аўгусціна Дабжанецкая.

Вельмі цікава ў Мельніку выступіў Іосіф Карпюк з Сямяціч, вядомы з „Нівы" паэт, спявак і аўтар афарызмаў. Таксама ўдзельнік конкурсу „Беларуская песня-88", дзе выступіў з песнямі на ўласныя словы і ўласныя мелодыі. У Мельніку ён заспяваў на літаратурнай беларускай мове сваю новую песню: „Па-над Бугам, па-над Бужанькам засяваў там Васілёк поле грэчкаю... А ўдованька, паспяшаючы, прыйшла, Васілёчку прынясла піва горкага..."

Вельмі голасна і бадзёра іграла народная капэла „Сланечнікі" з Сямяціч. Іграла танцы. Мне марыцца, каб гэтая капэла ўвяла ў сваю праграму на пачатак хоць бы народны беларускі танец „Лявоніха". Мілыя „Сланечнікі", народныя беларускія танцы якраз для вас. Яны пасуюць да стылю вашай музыкі.

У Мельнік з'ехаліся дзеячы культуры з усёе Беласточчыны. Былі таксама адзначэнні і ўзнагароды. І тут за культурную дзейнасць, звязаную з беларускай нівай і з беларуска-польскім паграніччам, былі, між іншым, адзначаны: Тамара Бурачэўская, дырэктар дома культуры імя К. Каліноўскага ў Гарадку — Залаты крыж заслугі, Валянціна Казімерчык з Аддзела культуры Ваяводскай управы — Бронзавы крыж заслугі.

Адзнаку „Заслужаны дзеяч культуры" атрымала пяць асоб са слаўнага калектыву з Орлі. Гэта: Мікалай Мураўскі, Вера Валкавыцкая (не я — ёсць другая), Сцепаніда Савіцкая, Мар'я Адзіевіч, Тамара Русіновіч.

Узнагароду дырэктара Аддзела культуры атрымала Ядвіга Рудзінская-Патэюк, намеснік начальніка г. Гайнаўкі, чалавек вельмі зацікаўлены беларускай праблематыкай і спрыяючы беларускай дзейнасці.

Дырэктар Аддзела культуры Ваяводскай управы Мар'я Маранда ў сваім выступленні паведаміла аб тым, што хутка будзе накіраваны да дыскусіі праект праграмы развіцця культуры ў ваяводстве на гады 1991-2000. Дырэктар сказала аб тым, што гэта будзе праграма аховы і развіцця багатай і разнароднай культурнай спадчыны Беласточчыны, якую трэба захаваць ад забыцця. „Рэгіён наш вельмі разнародны па мове, па традыцыі, па культурным багацці. Нас нельга параўнаць у гэтым ні з адным рэгіёнам Польшчы. Гэтае нашае багацце трэба захаваць, паказваць і паглыбляць", — сказала дырэктар.

Абавязковыя дапіскі. Усю немалую дарогу назад з Мельніка аж у Бельск арлянскі квартэт „заслужаных дзеячоў культуры" — Вера, Мар'я, Сцепаніда і Тамара — спявалі свае цудоўныя песні. А мне было шкада, што яны не заспявалі хоць некалькі ў Мельніку. Неяк ніхто аб гэтым не падумаў.

Другі мой дапісак датычыць частавання гасцей у Мельніку. Яно адбывалася так: на доўгім стале парасстаўлялі свае кулінарныя вырабы дзеячы культуры з раёнаў Сямяціцкага, Гайнаўскага, Бельскага, Сакольскага. Усё паказанае і з'едзенае тут нідзе не было запісана, як шкада! Невядомыя кухаркі з паасобных раёнаў Беласточчыны пастараліся спячы, зварыць і падрыхтаваць самыя характэрныя і самыя старынныя ласункі. Узнагарода засталася ў Сямяціцкім раёне, бо яны сапраўды пачаставалі гасцей прысмакамі найбольш традыцыйнымі, аб якіх адна жанчына з Толвіна сказала мне, што іх рыхтавалі 150 або і 200 гадоў таму. А былі там: рыба (то ж надбужанская зямля), пампушкі — вараныя, смажаныя, печаныя, з яблыкамі, з ягадамі, з макам, са смятанай, незвычайныя па форме і па смаку.

Гайнаўскі раён прывёз сапраўдны старынны беларускі каравай з галінкамі і гускамі. Стаяў ён на стале ганарыста і да канца. Ніхто не адважыўся яго паламаць. Жанчыны з Орлі прывезлі цёплыя „флякі" і гэта была адзіная цёплая страва на стале. З Саколкі былі нейкія круглыя, каравыя, мясныя „пампушкі". Іх вельмі елі і хвалілі ўлады. Я пабаялася ўзяць, бо ведала, што не з'ем — такія вялікія. А пакідаць недаедкі — гэта ж не па-беларуску. Для піцця былі смачныя безалкагольныя напіткі.

Вера Валкавыцкая

СЕМЯНОЎСКАЕ МОРА

Ужо надыйшоў той час, калі воды ракі Нарвы пачалі разлівацца абшырным вадасховішчам. Яно зойме значную частку верхняга цячэння гэтай ракі ды яе даліну паміж вёскамі **Новая Лука, Бандары, Рыбакі, Рудня, Боўтрыкі, Бахуры, Буды, Баб'я Гара, Семяноўка, Цісоўка.** Яго наверхня складзе 3 250 гектараў, а змесціцца ў ім восемдзесят мільёнаў кубічных метраў вады. Будзе яно большае ад Віграў!

Вада з нараўскага заліва будзе накіравана на арашэнне ў засуху меліяраваных лугоў і палёў, а таксама каналам пойдзе ў рэчку Супрасль і гэтым самым створыцца, між іншым, для чвэрцьмільённага горада Беластока запас пітнявой вады.

Галоўная, запруджваючая Нарву плаціна паўстала каля вёскі Бандары. Сярэдняя глыбіня самога вадасховішча будзе, як прадбачваецца, у межах двух з палавінай метраў, а найглыбейшыя месцы будуць мець па сем-восем метраў. На ім будзе заснавана рыбная гаспадарка. Спецыялісты ў гэтай галіне прапануюць разводзіць белага амура. Гэтая траваедная рыба дасканала ахоўвае вадасховішча і каналы ад зарастання водарасцямі і дастаўляе многа і надта смачнага мяса.

Вадасховішча будзе таксама месцам адпачынку. На тамашнім узбярэжжы паўстануць з гэтай мэтай асяродкі воднага спорту. Ёсць ужо гасцініца ў Рыбаках.

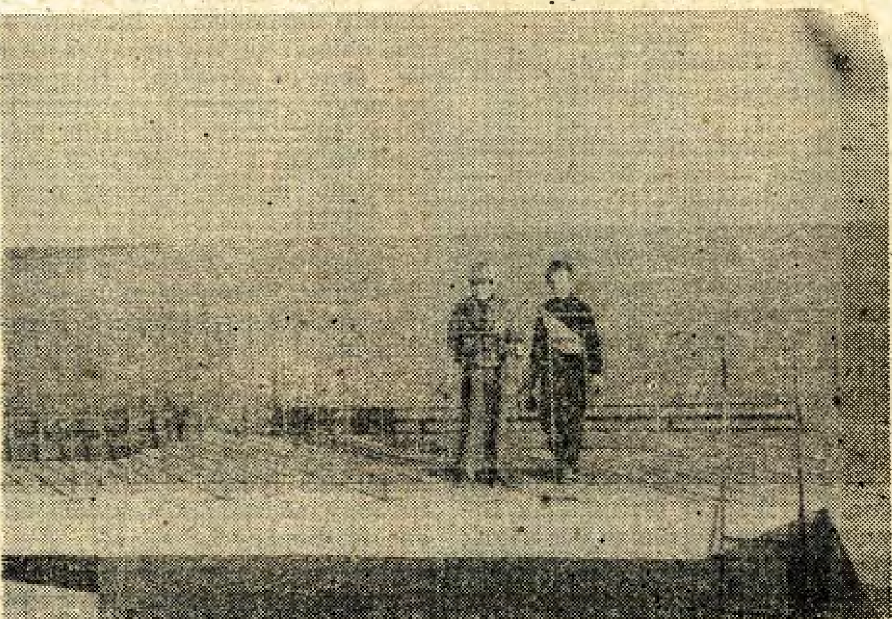
Калі ўжо заплешчацца возера, з паверхні зямлі знікне некалькі вёсак, між іншым, Боўтрыкі, Рудня, Буды, а таксама часткова Лука, Тарнопаль, Гарбары і прысёлак Бахуроў, а ў іх 275 гаспадарак. З карты знікнуць Тры Пакосы, Чапчур, Свінарыі, Шыроке, Зайчае Калена, Яськаў Груд і Лугі за Будамі. Не будзе ўжо Лесу-Градкі, Крамніка і Лісінай Гары. У глыбіні возера загінуць рачулкі Пчолка, Чарнуха і Мірушка.

Шкадаваць таго, што было, ці цешыцца тым, што будзе?

Тэкст і фота **Янкі Целушэцкага**

САКРАТ ЯНОВІЧ
У БЕЛАРУСКАЙ КАНАДЗЕ І ДАЛЕЙ

Канада даўно інтрыгавала мяне сваёй формулай шматмоўнасці і шматкультурнасці. З тэрыторыяй на паў-Расіі, але з насельніцтвам на паў-Польшчы ўсяго, мае гэтая дзяржава практычна неабмежаваныя магчымасці развіцця. І таму, здавалася б, нацыянальныя праблемы павінны быць яшчэ далёка наперадзе яе будучыні, калі і ў гэтым баку свету з'явіцца, нарэшце, нейкі крызіс...

Канадскія палітыкі, відаць, хочуць ды ўмеюць думаць. Не чакаюць, пакуль бяда сама зваліцца ім на галовы! Каб на ўсё ўжо не было запозна. Самае важнае, каб чалавек адчуваў сябе вольным, не пакрыўджаным аніякім беззаконнем. Тады ён будзе добрым грамадзянінам і дасць з сябе максімум высілку. Нявольнасць пярэчыць працы. А з працы гэта ж бяруцца ўсякі дабрабыт і культура. Каб жыць, а не гніць!

У Канаду дабіраўся я праз Нью-Йорк (не паспеў набыць білетаў сабе і Тані на самалёт з Варшавы непасрэдна ў Манрэаль). І хоць запрашэнне нам двaім выхабіла Канадскае Таварыства „Беларусь", дык, акрамя песняра Данчыка, мы з нікім асабіста не былі знаёмы на амерыканскім кантыненце. Ляцелі туды, так сказаць, упоцемкі. Упершыню.

Паратавала нас неспадзяваная Ларыса Курыла, маладая беларуска з Нью-Джэрсі, якая амаль упярэдадзень нашага вылету наведала Беласток і „Ніву", і мяне папрасілі быць яе гідам. Шмат што прыкра здзівіла яе ў нашым тут староннi, а найбольш, бадай, тое, што беларусы ў беларускіх цэрквах моляцца не пабеларуску... Гняце нас каланіяльная псіхалогія, малая ўласная духоўнасць ад вялікай чужой залежнасці. Няпроста гэтага пазбыцца, трэба новых пакаленняў, не ўпалоханых трагічным беларускім лёсам у даўнім і ў нядаўнім мінулым (сумна ведаць, што маці нават Янкі Купалы лічыла, што ў жыцці яе вялікага сына ўсенькія няшчасці ад таго, што ён — будучы каталікам — не надумаўся быць палякам!).

Дзякуючы Ларысе, у аэрапорце Кэнэдзі сустрэлі нас яе бацькі, спадарства Аля і Уладзімір Каб не размінуцца і апазнацца ў шумным натоўпе, дамовіліся, што буду трымаць „Ніву" (я і нёс яе перад сабою, бы грамнічную свечку!). Я з Таняй памаладзелі на пяць гадзін, на столькі часу трэба было перавесці дазэду стрэлкі гадзіннікаў. Седзячы за вячэрай у доме Курылаў, змагаліся з соннасцю; даўно поўнач ужо прабіла ў Беластоку, у гэтым нашым горадзе, пра існаванне якога цяжка і расплумачыць з перспектывы па-сібірску бязмежнай Амерыкі, з далячыняў другога паўшар'я. Еўропа ўяўляецца не так вельмі і вялікім паўвостравам на глобусе. І аж не верыцца, што калісьці заваявала яна і паставіла сілай тэхнікі на калені перад сабою ўсё чалавецтва.

У хатняй бібліятэцы гаспадароў натыкаюся на старуткую кніжыцу **„Белоруссы и поляки. Документы и факты из истории оккупации Белоруссии поляками в 1918 и 1919 годах (перевод с белорусского)"**, выдадзеную ў Коўні, калі легіёны Пілсудскага ішлі на Вільню і Мінск. За акном паркая жнівеньская ноч і несціханы рух аўтаў, і недзе па скавытвае сігналамі паліцэйская машына. У такой вось сцэнерыі чытаю пра сярмяжныя падзеі з пачатку нашага шалёнага стагоддзя. І нягледзячы на іх даўкасць, ахоплівае мяне нейкі супакой ды задуменне... „21 лютага (1919 г.) у Паўднёвым Востраве Сакольскага павету польскія легіянеры арыштавалі вярбоўшчыка добраахвотнікаў, афіцэра Беларускага палка Гараша. Праваслаўныя сяляне гэтай вёскі, даведаўшыся, што Гарашу пагражае расстрэл, дапамаглі яму ўцячы і некалькі дзён хаваўся ён тут ад легіянераў" (стар. 55).

Банальная інфармацыя, і адразу з немалым падтэкстам. Значыць, ужо тады існаваў вострый падзел паводле веравызнання, пракляты падзел, які па сённяшні беларускаму каталіку не дазваляе стацца беларусам. Клічу Таню; эпізод з беларускім афіцэрам Гарашам — гэта і частка гісторыі яе роднай вёскі. Вачыма ўявы бачу Паўднёвае Вострава цяпер, праз семдзесят гадоў пасля: апусцелае, з зарослымі крапівою прыгуменнямі, з адарванымі аканіцамі пакінутых хатаў, з паваленымі платамі, і толькі дзе-нідзе жывая душа кажуць, трох гаспадароў засталося і дзве дзеўкі... А некалі і тут нараджалася Беларусь! Як і ў Бацютах 1918 года: „Уночы з 17-га на 18-га снежня 12 легіянераў, узброеных гранатамі і вінтоўкамі, напалі на вёску Бацюты Харашчоўскай воласці Беластоцкага павету: арыштавалі і пагналі ў Лапы 10 сялянаў, за тое, што яны пасылалі дэлегатаў на Гродзенскі Беларускі кангрэс. Дарогаю марылі іх голадам, палохалі расстрэлам, і што зачыняць ім царкву, калі гэтыя сяляне не прызнаюць улады палякаў. Праз суткі 9 перапуджаных насмерць і галодных людзей выпусцілі, а аднаго, Харытона Сяргея, пакінулі як заложніка і пасадзілі яго ў турму" (стар. 52).

Знаходжу факцік і з маіх Крынак, тых часоў: „...арыштавалі ў мястэчку Крынкі тэлеграфістку Анастасію Кішкель, збілі яе да паўсмерці і кінулі ў турму" (стар. 62). Успомнілася мне: летась памерла суседка маіх бацькоў, якая дапамагала ксяндзу ладзіць урачыстае прывітанне першага атрада легіянераў. Замест іх з'явіліся чырвоныя казакі на пыльным гасцінцы... Легіянеры ўступілі ў Крынкі назаўтра, і след іх учынкаў перапісваю я з гэтае кніжачкі. А суседка тая ніколі не гаварыла і не ўмела гаварыць па-польску. Гэта таксама мерка беларускага дна.

(Працяг будзе)

XI З'ЕЗД БГКТ

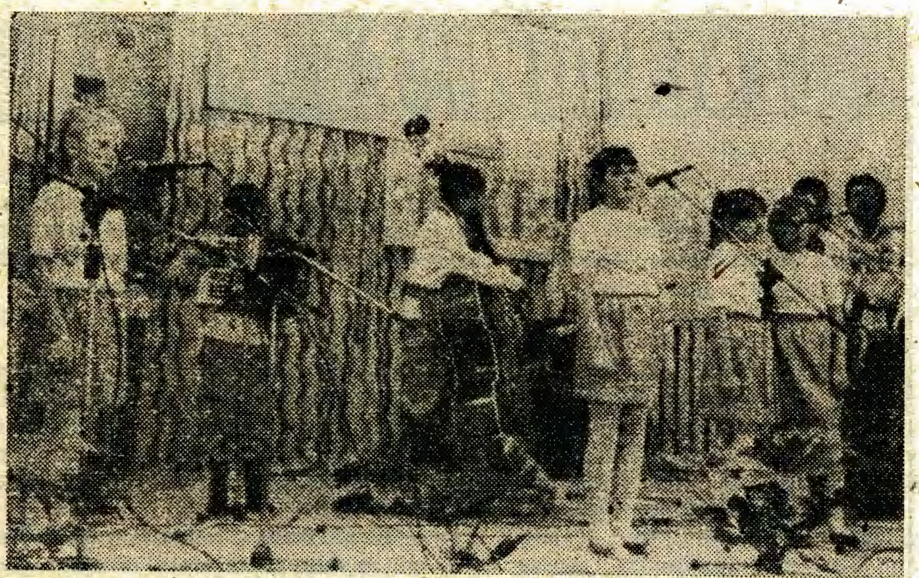
(Працяг са стар. 1)

згоднасці працы Галоўнага праўлення БГКТ і яго Прэзідыума з асноўнымі мэтамі і нормамі статута гэтай арганізацыі. Шмат чаго ў гэтай галіне патрабуе ад нас неадкладнага намагання сіл і сродкаў, каб справы ўладкаваць болей станоўча. Сорамна прызнацца, што членамі БГКТ — лічачы найбольш аптымістычна — з'яўляецца неспаўна два працэнты беларускага насельніцтва ў Польшчы, што тыраж „Нівы" часта зыходзіць да сарамлівага ўзроўню. Значыць, занядбаная ў нас праца на месцах, вясковыя гурткі БГКТ не атрымоўваюць надзейнай дапамогі ад штатных працаўнікоў і кіруючага актыву сваёй арганізацыі. Ёсць і так, што ў рэкламаванай пабудове Гайнаўскага музея дзейнічае ледзь 88 працэнтаў членаў Галоўнага праўлення! Праўда, найбольш заахвочваючы прыклад даваў тут сам старшыня А. Баршчэўскі, які добраахвотна папоўніў музейны фонд аж сотняй тысяч злотых.

Ул. Юзвюк, канчаючы свае выступленне, прапанаваў дэлегатам адобрыць дзейнасць ГП БГКТ і яго Прэзідыума за час мінулага склікання (даць яму абсалюторый). Дэлегаты (амаль аднадумна) гэтую прапанову адобрылі.

Распачаліся спрэчкі. Выступалі дэлегаты і госці. Тон гэтым спрэчкам, як мне здаецца, вызначыў Сакрат Яновіч, — вядомы наш беларускі пісьменнік, які (пад адабраючыя водгукі залы) заявіў, што ніколі ніякай рэвалюцыі не рабілі людзі старыя, засядзелыя. А мы зараз жывем у рэвалюцыйны час. Каб рухацца наперад з нацыянальнай справай у Польшчы, неабходна мяняць гарнітур беларускаму таварыству, дапусціць у першую пару тых, хто яшчэ хоча цягнуць гэты воз і мае дзеля гэтага неабходныя сілы, дапусціць маладых. Змучаным даць магчымасць адпачыць.

Далей справы развіваліся даўно вызначанымі каляінамі. Значыць, ішла гаворка аб недахопе фінансавых сродкаў на статутовую дзейнасць БГКТ, аб занядбаннем выдавецкай справы, бо пастаянна няма грошай на аўтарскія ганарары і на падрыхтоўку кніжак на беларускай мове. Паўтараліся патрабаванні, каб вяртацца да традыцыйных назваў мясцовасцей, каб паявіліся на Беласточчыне двухмоўныя надпісы мясцовасцей і ўстаноў.

Для дэлегатаў граюць і спяваюць „Жучкі" з Бельска.

Прадстаўнік МУС С. Дэмянюк, адказваючы на гэтыя закіды і натрабаванні, шчыра заявіў, што дзяржава ў нас бедная і пабольшыць бюджэт Таварыству немагчыма. У новай пастанове аб згуртаваннях, якая накіравана ўжо ў Сейм, прадбачваецца дапамога толькі тым арганізацыям, якія будуць ажыццяўляць канкрэтныя заданні, вызначаныя дзяржавай. Адзіны выхад, — раіў С. Дэмянюк, — трэба ладзіць гаспадарчую, вытворчую дзейнасць, каб мець уласныя фінансавыя сродкі.

На фоне гэтага песімізму паяўляліся таксама і іскрынкі надзеі. Шмат хто ўсхваляў намаганні Сцяпана Копы і дырэктара Ваяводскага дома культуры Казімежа Дэркоўскага, якія не пашкадавалі ні грошай, ні сілы, каб змаглі мы пазахапляцца такімі цудоўнымі ансамблямі з Беларусі, як „Лявоны" і „Музыкі". Дзякуем ім за тое, і просім яшчэ. Радасна было сцвердзіць, што ўрэшце прызналі нас нашы пабрацімы ў Савецкай Беларусі.

Дэлегаты і госці. У першым радзе сядзяць: (справа) Станіслаў Дэмянюк — прадстаўнік Міністэрства ўнутраных спраў, Аляксандр Баляхоўскі — прадстаўнік ЦК ПАРП, Станіслаў Сэнкоўскі — сакратар ВК ПАРП і Стэфан Крэнтоўскі — старшы візітатар Куратораў асветы і выхавання.

Тыдзень у БССР

ДЗЕЯЧЫ ПОЛЬСКАГА РУХУ

Найперш пазнаёміўся я са старшынёю **Польскага культурна-асветнага таварыства** імя Адама Міцкевіча ў **Гродне — Тадэвушам Гавіным**. Ён — афіцэр Савецкай Арміі, пагранічнік, якога ваенная служба ганяла па далёкіх раёнах сваёй Айчыны. Нарадзіўся ён і вырас пад Гродам, у польскай сям'і, у атмасферы шчырай прыхільнасці да польскай мовы і культуры.

— Польскай мове ў школе я ніколі не вучыўся, — кажа пан Тадэвуш. — Найперш знаёміўся з ёю дома, ад бацькоў, а затым выпісваў польскія газеты, асабліва „Трыбуну люду", чытаў польскія кніжкі. Калі вярнуўся я ў Гродна, дык стаў пастаянным падпісчыкам віленскага „Чырвонага штандара".

Дамовіліся мы на сустрэчу ў гасцініцы. Была субота, 24 верасня 1988 года. Мой маленькі пакойчык у гасцініцы „Беларусь" запоўніўся госцямі. Пачалі мы знаёміцца. Вось **Францішак Вітовіч** — малады, энергічны намеснік старшыні праўлення ПКАТ. На яго актыўнасць звярнуў я ўвагу яшчэ ў час сустрэчы з Барбарай Вахові. Ён добра валодае польскай мовай. У яго вымаўленні амаль не адчуваецца так характэрнага ўсходняга прысцеву.

— Ведома, найперш роднай мове вучылі мяне тата з мамай, — апавядае пан Францішак. — Было гэта ў вёсцы Кольчыцы Шчучынскага раёна. А пасля я і сам пачаў інтэнсіўную трэніроўку, — прадаўжаў пан Францішак. — У Польшчы, пад Кэнтшынам у мяне ёсць сваякі. Яшчэ 14-гадовым хлапчуком я пазнаёміўся там з адной дзяўчынкай, палячкай, Галінкай. Мы дамовіліся, што яна будзе папраўляць памылкі ў маіх пісьмах, якія я пісаў ёй па-польску, а яна пісала мне па-руску і я таксама выпраўляў ёй памылкі.

Францішак Вітовіч працуе намеснікам галоўнага інжынера Гродзенскага аўтатранспартнага прадпрыемства № 4. Адначасова ён жа і студэнт-завочнік пятага курса Брэсцкага тэхнічна-будаўнічага інстытута.

Прафесар Гродзенскага універсітэта **Славамір Струміла** па спецыяльнасці — біяхімік.

— Я, ведома, паляк па нацыянальнасці, — кажа прафесар. — І калі прачытаў у „Гродненской правде" заяву аб арганізацыі Польскага культурна-асветнага таварыства, дык, зразумела, рашыў уключыцца ў яго дзейнасць. Тым болей, што гэты першы сход адбываўся ў будынку нашага універсітэта, у ягонай актавай зале...

— Зацікаўленне нашым пачынам, — гаварыў Францішак Вітовіч, — пераўзыйшло ўсе нашы спадзяванні. Вялікая актавая зала Гродзенскага універсітэта была запоўнена да адказу.

— І на маё здзіўленне, — адзначыў прафесар Славамір Струміла, — мяне прапанавалі ў члены праўлення нашага Таварыства...

— А раней ці вы не думалі, каб тут, у Беларусі, наладзіць сваю нацыянальную дзейнасць? — пацікавіўся я.

— Такая думка была б нерэальная, яе ніхто не адобрыў бы, — коратка адказаў прафесар.

— То ж нават у Літве, — папоўніў Францішак Вітовіч, — дзе палякі здаўна праяўлялі сябе болей актыўна, Польскае культурна-асветнае таварыства было афіцыйна прызнана ўладамі толькі ў чэрвені 1988 года, значыць, на два месяцы раней ад нашага.

Пазнаёміўся я яшчэ з **Язэпам Лучнікам**. Гэта вопытны настаўнік, дырэктар школы ў вёсцы Сонічы.

— Гэта дзесяць кіламетраў ад польскай граніцы і чатыры кіламетры ад мяжы з Літвой, — паясніў пан Юзаф. З ім завёў я гутарку аб польскім школьніцтве на Беларусі.

— Дзе б я не працаваў, — гаварыў дырэктар Я. Лучнік, —

Асноўнай справай, для якой сабраўся гэты з'езд, былі, аднак, выбары новых улад. Праходзілі яны ў атмасферы захавання ўсіх прынцыпаў поўнай дэмакратыі і роўнасці. І звонку, значыць, ад якіх-колечы ўлад ды ўстаноў ніхто не ўмешваўся да выбарчай працэдуры, не прапанаваў загадзя назначаных „шэфаў“. Найперш дэлегаты рашылі праводзіць выбары тайна, а выбраныя гэтакім спосабам члены новага ГП БГКТ — таксама ў тайным галасаванні — рашылі, хто будзе старшынёю Прэзідыума ГП БГКТ. Пададзены былі два кандыдаты: А. Баршчэўскі і С. Яновіч — абодва вядомыя літаратары. Пяццю галасамі перамог д-р **Аляксандр Баршчэўскі**, якому жадаем вытрымкі ў ажыццяўленні пастаноў XI з'езда БГКТ.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

Старшыня ГП БГКТ д-р Аляксандр Баршчэўскі.

ВІНШАВАЛЬНЫЯ ТЭЛЕГРАМЫ

*

I Sekretarz KC PZPR Tow. Wojciech Jaruzelski dziękuje za zaproszenie na XI Zjazd BTSK, pozdrawia wszystkich uczestników Zjazdu i życzy owocnych obrad.

*

Owocnych obrad wraz z najlepszymi życzeniami dalszych sukcesów w działalności bratniej nam organizacji przesyła

ZARZĄD GŁÓWNY UTSK

*

Саюз пісьменнікаў Беларусі горача віншуе нашых сяброў — удзельнікаў З'езда Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку і жадае поспехаў у працы на ніве беларускай культуры, на ніве беларуска-польскага братэрства.

Сакратарыят СП БССР Танк, Гілевіч, Зуёнак, Жук, Скварцоў.

*

Кафедра беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта перадае дэлегатам XI з'езда БГКТ найлепшыя пажаданні і глыбока верыць, што яго пастановы прычыняцца да развіцця беларускай культуры ў Польшчы.

СЛАВА АХВЯРАВАЛЬНІКАМ!

Кожны раз, калі пачынаю чытаць „Ніву“, заглядаю на 11 старонку, дзе змяшчаецца спіс ахвяравальнікаў на Музей помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Ахвяраванні паступаюць не толькі ад жыхароў Беласточчыны, але і ад беларусаў, раскінутых па ўсім свеце.

Ахвярадаўцы адчуваюць неадкладную патрыятычную патрэбу прыйсці з матэрыяльнай дапамогай Камітэту пабудовы музея, каб захаваць для наступных пакаленняў здабыткі нашай беларускай духоўнай і матэрыяльнай культуры, увекавечыць барацьбу нашага народа за свае правы, за тое, каб беларусы маглі людзьмі звацца.

У гісторыі беларускага народа многае з культурна-гістарычнай спадчыны загінула бясследна. Былі ў мінулым такія перыяды, калі нашыя ворагі імкнуліся выкрасліць народ беларускі і яго здабыткі з паверхні нашай планеты.

Але народ беларускі жыў да нас і пасля нас жыць будзе! Астаецца нам, беларусам і прыхільнікам нашым рабіць усе магчымыя намаганні, каб справу музея давесці да канца. Патрабуе гэта многа фінансавых сродкаў і думаю, што нашыя ахвяравальнікі не будуць шкадаваць граша на так гістарычна важную справу, а Камітэт пабудовы заложыць „Залатую кнігу“, дзе ўпіша ўсіх ахвяравальнікаў, якія дапамаглі ў будове Беларускага музея ў Гайнаўцы.

Слава вам, ахвяравальнікі!

Кастусь Сідаровіч

Людскія лёсы

ДА ЧАГО ЧАЛАВЕК ДАЖЫВАЕЦЦА

Было гэта даўней. У вёсцы Плёскі жыў нейкі чалавек. Называлі яго Васіль. Меў ён жонку. Не мелі яны дзяцей. Гэты Васіль быў вельмі скупы. І жылі людзі ў бядзе.

У Васіля была адна карова, адзін конь і жалезны воз. Гэты чалавек любіў толькі самога сябе. Жонка ў яго была за служанку. Біў, катаваў яе, аж кабета аднойчы павесілася на лаве ў сенях. Мучыў ён і карову, каня, аж наканец і сам памёр. Людзі пахавалі яго.

Доўга яшчэ не маглі забыць Васіля. Хадзілі розныя гутаркі людзей ад аднаго канца вёскі на другі. Усе гаварылі толькі аб ім.

Прайшло некалькі год — і ўсё заглохла. Вось да чаго дажыўся чалавек!

* * *

Жылі на вёсцы, у Канюках, адны людзі. Мелі аднаго сына. Калі той сын у бацькоў падрос, стаў хадзіць па лясах — лавіў людзей і страшыў. Аброс, непадобны стаў на чалавека, як бы ўрос у лес. Усе яго баяліся. Доўга ён блукаў па палетках і лясах, пакуль дзесьці не знік, што і слых па ім загінуў.

Успамінаю я аб гэтым чалавеку і розныя думкі ходзяць па галаве. Вось лёсы чалавечыя!

* * *

У вёсцы Плёскі жылі-былі дзед і баба. Яны паставілі хатку. Дзед называўся Майтак, а баба Алеся. Жылі яны бедна. Кладавіліся спаць з курамі, бо і хатка іх была прыстаўлена да куратніка. Сені былі адны — для людзей і для курэй. Жылі так з курамі разам. Працавалі доўга на гаспадарцы.

Бабуля была старанлівая, чыстая, міласэрная. Затое дзед быў нядобры. Хадзіў па розных жанчынах. Бабуля згорбілася ад цяжкай працы і старасці. Моцна перажывала, што не мае дзяцей і не будзе каму яе пахаваць.

Памёр дзед, а пасля і бабуля. Пахавалі дзеда, пахавалі бабу чужыя людзі. Пасля нейкага часу развалілася хатка. На тым месцы астаўся толькі пляц.

Прайшло некалькі год. Чужыя дзеці гулялі на тым пляцы, дзе жылі дзед і баба. Аднойчы адзін хлопец пачаў капаць ямку ў пяску. Капаў-капаў і выкапаў многа золата і манет. Людзі яшчэ пры жыцці дзеда пагаворвалі, што дзед копіць золата, але ніхто напэўна не ведаў. Вось які лёс!

Валянціна Дзенісюк

і ў Навасёлках, і ў Сакольшчыне, і цяпер у Сонічах, усюды бацькі патрабавалі, каб іх дзеці вывучалі польскую мову ў школе. Яны смела кіравалі свае заявы па гэтаму пытанню да вышэйшых улад. Аднак, доўга — без ніякага поспеху.

Справа рушыла з мёртвага пункта толькі з пачаткам гэтага школьнага года. У Гродзенскім раёне навучанне польскай мове распачалося ў шасці школах, а па цэлай Гродзенскай вобласці назбіралася іх больш за дваццаць.

— Пачынаць нам даводзілася літаральна ад нуля, — кажа дырэктар Язэп Лучнік. — Раённы аддзел народнай асветы няшмат паклапаціўся, каб забяспечыць усё неабходнае для наладжання правідловага педагагічнага працэсу. Мне самому, для прыкладу, даводзілася ездзіць да суседзяў-літоўцаў за адпаведнымі падручнікамі...

Тут я даведаўся, што падручнікі для навучання польскай мове друкуюцца ў Каўнасе. І патрэбны быў бы фармальны заказ ад Міністэрства асветы БССР, каб каўнаскае выдавецтва абяспечыла падручнікамі школы і ў Беларусі.

— Ды не толькі справа ў падручніках, — адазваўся старшыня Тадэвуш Гавін. — Маем тут шмат так званых „пашпартных“ палякаў, якія адмоўна ставяцца да навучання дзяцей польскай мове ў школах.

Ды і здзіўляцца няма чаму, бо ў нас, у Беластоку, і па вёсках ды мястэчках Беласточчыны, гэтакіх прыкладаў, зразумела, у адносінах да беларускай мовы, хоць адбаўляй.

Я пацікавіўся бліжэйшымі планамі дзейнасці Польскага культурна-асветнага таварыства імя Адама Міцкевіча ў Гродне.

— Уся наша дзейнасць добраахвотная, на грамадскіх пачатках заснаваная, — адзначыў старшыня Т. Гавін. — Будзем арганізаваць сходы і вечарыны з нагоды розных гадавін і свят.

А я ўжо ведаю, што наладзілі яны ўрачысты вечар з нагоды 45-ай гадавіны Войска Польскага.

— Хочам арганізаваць мастацкую самадзейнасць. Загадчыкам аддзела па аматарскаму руху ў нашым праўленні з'яўляецца намеснік дырэктара другой музычнай школы ў Гродне, **Рышард Клячкоўскі**. Ён ужо шукае таленавітых людзей, якія склалі б самадзейны калектыў.

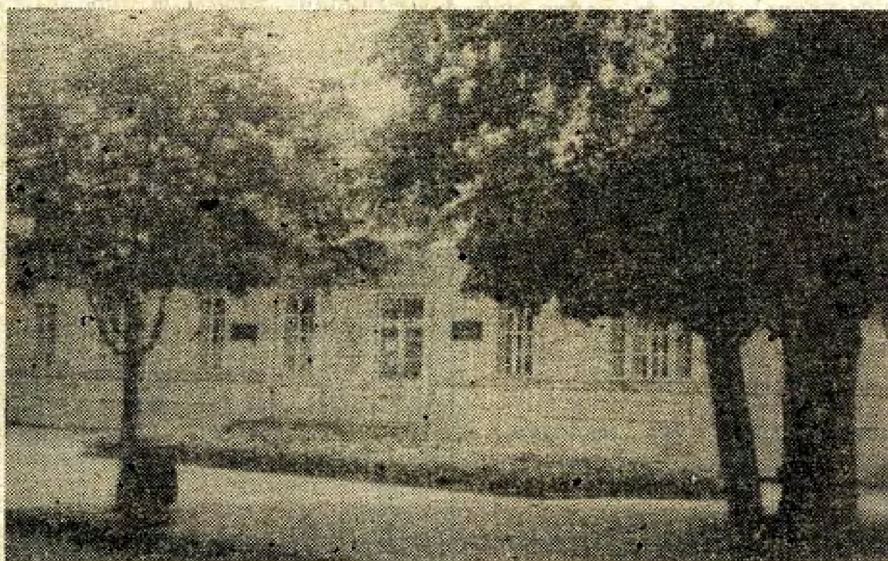
— Польскі дзіцячы хор ужо існуе ў школе ў Сапоцькіна, — заявіў Язэп Лучнік. — Вядзе яго **Леанарда Шукець**. Калі гэты вучнёўскі хор выступаў са сваімі калядкамі ў час агляду народнай песні ў Скідзелі, дык людзі пыталі: з якога ваяводства Польшчы яны сюды прыехалі?

— Нічога дзіўнага, — пракаменціраваў Францішак Вітовіч. — То ж упершыню за сорак гадоў пачулі яны тут польскую песню.

Цяпер гэтая песня і польская мова будзе тут гучаць ужо часцей.

— Гэта дзякуючы новай палітыцы правадыроў партыі ў абедзвюх нашых краінах, — адзначаў Тадэвуш Гавін і паказаў мне пісьмо, якое гродзенскія палякі накіравалі М. С. Гарбачову і В. Ярузельскаму.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

Гродна. Вуліца Элізы Ажэшкі, адна з важнейшых у горадзе.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

9. Агульнабеларускія моўныя з'явы

Да агульнабеларускіх моўных з'яў адносяцца:

1. недысімілятыўнае аканне (*вада* — не *вьда, сцяна* — не *сціна*),
2. дзеканне і цеканне,
3. цвёрдае *р*,
4. форма без канцавога *й* у назоўным склоне адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага роду (*чырвоны* — не *чырвоный, ясны* — не *ясный*).

Недысімілятыўнае аканне пашырана ў гаворках цэнтральнай часткі Беларусі: Мінскай, Гродзенскай, паўднёва-заходняй часткі Магілёўскай, усходу Гомельскай і паўночнай часткі Брэсцкай абласцей. На паўночным усходзе супрацьпастаўляецца яно дысімілятыўнаму аканню, а на поўдні — оканню.

Недысімілятыўнае аканне ў беларускіх гаворках узнікла ў выніку сутыкнення і ўзаемадзеяння окаючых паўднёва-заходніх гаворак і гаворак з дысімілятыўным аканнем на паўночным усходзе, якія звязаныя з паўднёва-велікарускімі гаворкамі. Пры дыялектным узаемадзеянні захаванне дысімілятыўнага прынцыпу акання пры яго засвойванні з іншых гаворак не з'яўляецца абавязковым. Назіранні над сучаснымі гаворкамі пацвярджаюць гэта. У гаворках адбываецца пераход ад окання да акання са стратай дысімілятыўнага прынцыпу, што прыводзіць да засвойвання недысімілятыўнага акання.

Дзеканне і цеканне пашырана на тэрыторыі паўночна-ўсходніх і паўднёва-заходніх гаворак. На поўначы і ўсходзе дзеканне і цеканне выходзіць за межы Беларусі. Фанемы *д'* і *т'* захаваліся толькі ў гаворках паўднёвай часткі Брэсцкай і паўднёвай ускраіны Гомельскай абласцей.

„З'ява дзекання і цекання развілася ў беларускай мове самастойна, не пазней XIV ст., але помнікі даюць прыклады з пачатку XVI ст. (...)

Па пытанню аб паходжанні дзекання і цекання выказваюцца розныя пункты погляду - Р.І. Аванесаў, напрыклад, мяркуе, што яно развілося ў выніку засваення ўзмоцнена палаталізаваных зычных *т'* і *д'* гаворкамі, якім палаталізацыя не была ўласціва або праяўлялася ў меншай ступені. П. А. Растаргуеў, выступаючы з крытыкай тэорыі А. А. Шахматава аб паходжанні дзекання і цекання, адзначыў, што моцная палатальнасць *д'* і *т'* — прычына пераходнага памякчэння іх, развіцця фрыкатыўных зычных *з'* і *с'* (першапачаткова з шыпячым адценнем) пры палаталізаваных выбухных *д* і *т'*"[1].

Цвёрдая фанема *р* займае прыблізна такую ж тэрыторыю, як і недысімілятыўнае аканне. Тэрыторыю распаўсюджання вызначаюць ізаглосы: на паўночным усходзе: Полацк — Віцебск — Орша — Магілёў — Гомель, на поўдні: Кобрын — Пінск — Лунінец — граніца з УССР — Мазыр — Прыпяць — УССР. На поўнач, усход і поўдзень ад ізаглосных межаў адрозніваюцца дзве фанемы: цвёрдая *р* і мяккая *р'*.

Цвёрдае *р* на месцы мяккага *р'* выступае ў помніках беларускай мовы XIV ст.

Цвёрдае *р* характэрна таксама польскай, сербскай, часткова славенскай і літоўскай мовам.

„Я. Ф. Карскі, маючы на ўвазе даныя старабеларускіх пісьмовых помнікаў, а таксама наяўнасць цвёрдага *р* у радзе славянскіх моў, прыйшоў да думкі, што дыялектны працэс ацвярдзення *р* узыходзіць да агульнаславянскай эпохі. Разам з тым ён лічыў, што гэта рыса характэрна для дыялекту дрыгавічоў, у далейшым яна падтрымлівалася суседствам польскіх дыялектаў, што прывяло да паслядоўнага замацавання яе ў мове паўднёва-заходніх беларусаў — патомкаў дрыгавічоў.

Аднак фактар геаграфічнага пашырэння супярэчыць такому погляду, паколькі з'ява сцвярдзення *р* развілася на больш шырокай тэрыторыі. Арэалы цвёрдага *р*, як і недысімілятыўнага акання, а таксама дзекання і цекання выходзяць за межы тэрыторыі асобных плямёнаў"[2].

Форма без канцавога *й* у назоўным склоне адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага роду (*малады, новы*) таксама пашырана ў цэнтральнай частцы Беларусі. На паўночным усходзе і на поўдні супрацьпастаўляецца ёй форма з канчаткам *-ый* (*малады, новый*).

Формы на *-ы* (*-і*) у беларускай мове зафіксаваны ў другой палавіне XIII ст.

„Вядома, што наяўнасць пэўнай рысы ў мове пісьмовых помнікаў з'яўляецца важным момантам пры вызначэнні храналогіі, аднак час адлюстравання моўных з'яў не можа быць часам іх узнікнення. Геаграфічны фактар, кампактнае пашырэнне на вялікіх тэрыторыях дае падставы адносіць узнікненне беларускіх фанетычных рыс да з'яўлення пісьменнасці. Выходзячы з гэтага, можна меркаваць, што прычыны ўтварэння недысімілятыўнага акання, мяккіх афрыкат *дз'* і *ц'*, цвёрдага *р*, формы без канцавога *й* у назоўным склоне адзіночнага ліку прыметнікаў мужчынскага роду з'яўляюцца аднолькавымі"[3].

---

[1]) Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 272-273.
[2]) Там жа, с. 273.
[3]) Там жа, с. 273.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, адкажы мне на адно пытанне! Я хачу ведаць, што абазначае, калі хлопец ці дзяўчына афіцыйна развітваецца са сваёй дзяўчынай ці хлопцам „назаўсёды". Ці гэта мае быць сапраўды назаўсёды, ці толькі мае выклікаць жаданне напарніка ці напарніцы, каб гэтага развітання ніколі не было?!

У мяне была дзяўчына, з якой мы ўжо хадзілі амаль паўгода. Мне заўсёды здавалася, што нам з ёю было вельмі добра: былі ў нас супольныя мэты, мы ўсюды разам хадзілі, толькі не вучыліся разам, бо былі на іншых кірунках. Мне здавалася, што яна — мая дзяўчына.

І вось, уяві сабе, Сэрцайка, што я даведаўся пра сваю дзяўчыну! Аказваецца, яна пайшла на забаву з іншым сябрам і, як я чуў, надта ж добра там бавілася з ім. Не прайшло і некалькі дзён, як я сустрэў яе з яшчэ іншым студэнтам, з якім яны былі ў кіно. Я якраз ішоў з заняткаў і напароўся на іх у той момант, калі яны выходзілі з кіно. Я, вядома, перастаў адзывацца да яе і вырашыў цалкам парваць з маёй былой дзяўчынай. Я перастаў прыходзіць да яе і нават не цікавіўся яе жыццём. Ну што ж, думаў я, памыліўся! Бадай, гэта не першая і не апошняя памылка ў маім жыцці.

Так мінуў месяц.

І вось неспадзявана мая сяброўка прыходзіць да мяне ў інтэрнат. Неяк сарамліва зачапіла мяне, тады расплакалася, што не прыходжу да яе, а пасля падпісала мне на памяць сваю вялікую фатаграфію і сказала: „Бывай назаўсёды!" Я разгубіўся, не ведаў, што рабіць, але раптам усе пачуцці нахлынулі на мяне з такой сілай, што я не мог паўстрымацца, каб не прытуліць і не пацалаваць сваю каханую. Атрымалася нават вельмі сардэчная сустрэча. Здарылася гэта ўчора. А сёння вось я вырашыў напісаць табе пісьмо і спытаць: ці ёсць тут сапраўды нейкая логіка ва ўсім гэтым, калі чалавек быццам развітваецца назаўсёды, а аж пішчыць, каб быць разам. На што ёй гэтакія каварныя подступы, дый наогул навошта я патрэбны ёй, калі ў яе ёсць аж столькі сяброў?! **Алёшка**

Алёша! Напэўна ва ўсім гэтым логіка нейкая ёсць. Чаму? А таму, што, сам бачыш, дзяўчына твая дасягнула ўсё ж сваёй мэты. Ты кажаш, што ў яе ёсць шмат сяброў. Ну што ж, можа, вырашыла, што памылілася, што кахае толькі цябе, а мо проста яны былі сапраўды толькі сябрамі і засталіся толькі сябрамі, а ты непатрэбна зрабіў з гэтага трагедыю. Факт гэта бясспрэчны, што прыйшла да цябе не дзеля таго, каб развітацца назаўсёды. Можа, і хацела быць блізка цябе яшчэ хоць раз, адзіны, апошні, але магчыма і тое, што недзе ў глыбіні душы спадзявалася на такую рэакцыю, якую сапраўды выклікала.

Па-сапраўднаму „назаўсёды" адыходзяць часцей за ўсё моўчкі, не дэкларуючы, не развітваючыся бурна. Найчасцей здараецца гэта тады, калі чалавек зняахвоціцца нейкім учынкам свайго партнёра, або проста каханне скончыцца. Так якраз зрабіў ты, Алёша. Твая ж дзяўчына, імя якой нават не хочаш назваць, напэўна так не думала, а прынамсі трымала цябе ў рэзерве, ходзячы з іншымі ў кіно ці на забаву.

Як вынікае з усяго гэтага, няма чаго перайматца, а трэба толькі цешыцца, што яна вярнулася да цябе. Крыху каварства ў каханні не зашкодзіць, калі робіцца гэта з чыстым сэрцам.

Сэрцайка

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! Сніліся мне дзіўныя сны. Непакоюся, што нешта дрэннае яны абазначаюць.

Першы сон. Недзе ў памяшканні сядзіць мой бацька-нябожчык, мой муж, а я стаю насупраць. Я апранута ў доўгі кажух. Яшчэ і глянула так уніз, а кажух не новы, але доўгі аж да зямлі. Бацька нешта расказвае і пры тым так смяецца, проста заходзіцца ад смеху, і я не магу зразумець праз гэты смех, што ён расказвае.

Другі сон. Выйшла я з прадпрыемства, дзе працую. Іду па тратуары. Усё нібы звычайна, але ж як я была апранутая?! У адной мужавай падкашульцы, якая мне, як кажуць, па пуп сягае. Сорамна мне, я стараюся хутчэй ісці, каб людзі на мяне не глядзелі. Іду я так кусок дарогі, як заўсёды, дадому з працы вяртаюся, а потым ужо знаходжуся як бы недзе каля невялікай вёскі, за якой відаць лес. І не ведаю, куды ісці далей, каб дадому дайсці. І тут мне сорамна так, але пытаюся аднаго гаспадара, як у Беласток трапіць. А ён мне паказвае на другую вёску, якая там далей, за гэтай, і туды я павінна ісці. На гэтым прачнулася.

Люба

Любачка! Сны не надта добрыя. Вось ужо здавалася б, што штось і някепскае чакае цябе: сніш нябожчыка, апранута ў доўгі кажух, хаця не новы. Але ж нябожчыкам гэтым быў твой бацька, і ўжо абазначала б гэта, што чакаюць цябе нейкія клопаты, а да таго ж твой бацька смяяўся, а смех ува сне — непрыемнасць, няўдача, смутак. Думаю, што смутак твой вынікне з таго, што будуць нейкія страты ў тваёй маёмасці.

Пацвярджае гэта таксама і твой другі сон, дзе ты была паўраздзетая. Трэба заўсёды памятаць, што калі чалавеку прысніцца такое, можна спадзявацца нейкіх страт.

Астрон

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

ХЛЕБНЫ КВАС

На 1 кг сушанага чорнага хлеба трэба ўзяць 1/2 кг цукру, 2,5 дэкаў разынак, 5 дэкаў дражджэй і 5 літраў вады.

Сушаны хлеб заліць кіпетнем і варыць 15 мінут. Зняць з агню і адставіць на 3-4 гадзіны. Квас працадзіць, дадаць перамешаныя з цукрам дрожджы і зноў адставіць, на гэты раз на 12 гадзін, на перыяд ферментацыі. Пасля гэтага зняць пену і разліць квас у бутэлькі, дадаючы пры гэтым разынкі ў аднолькавай колькасці да кожнай бутэлькі. Заткнуць бутэлькі коркамі і паставіць у халоднае месца. Праз 2-3 дні квас можна спажываць. Калі хто хоча захоўваць квас даўжэй, дык коркі трэба замацаваць. Квас можна падаваць да многіх страў з літоўскай кухні, ды і не толькі літоўскай.

КВАС ХЛЕБНА-ФРУКТОВЫ

На 25 дэкаў сушаных фруктаў трэба ўзяць 5 літраў вады, 50 дэкаў сушанага чорнага хлеба, 25 дэкаў цукру або 30 дэкаў мёду, 1 дэка дражджэй, гваздзіку, разынкі.

Памытыя фрукты зварыць з гваздзікай у двух літрах вады, пасля чаго адцадзіць іх. Рэштай вады заліць сушаны хлеб, патрымаць яго нейкі час у вадзе і адцадзіць. Дзве атрыманыя вадкасці перамяшаць разам, дадаць цукар або мёд (можна ў адпаведных прапорцыях дадаць цукар і мёд), а таксама расцертыя з цукрам дрожджы і паставіць на 24 гадзіны у цяпле. Атрыманы квас разліць у бутэлькі, укідаючы ў кожную з іх па некалькі разынак. Бутэлькі шчыльна заткнуць коркамі і паставіць у халоднае месца. Праз тры дні квас можна піць.

ХМЕЛЬНЫ КВАС

На 10 літраў вады трэба ўзяць 10 дэкаў хмелю, 10-20 дэкаў дражджэй, 1 кг цукру, паўлітра мёду, скарыначку чорнага хлеба.

Хмель варыць у вадзе мінут 15-20, пасля чаго адвар патрымаць пару гадзін у каструльцы пад шчыльнай пакрыўкай. Тады адцадзіць і пакінуць, каб вадкасць устаялася, а пасля асцярожна яе зліць. Калі за гэты час вадкасць астыла, трэба яе крыху падагрэць, дадаць цукар, мёд, расцертыя з цукрам дрожджы, скарынку чорнага хлеба і пакінуць у цёплым месцы на суткі.

Квас зліць у бочачкі або ў бутэлькі, якія трэба шчыльна заткнуць коркамі і захоўваць у халодным месцы.

Хмельны квас вельмі „моцны" і можа захоўвацца доўга.

Гаспадыня

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

У НОВАЙ ШКОЛЕ

Ад пачатку гэтага навучальнага года дзеці амаль з усёй Нараўскай гміны з'язджаюцца вучыцца ў новую школу.

Нядаўна ў школе адбылося вялікае свята — будаўнікі ўрачыста перадалі школу дзецям і настаўнікам.

У апошнія дні перад вызначаным тэрмінам у школе быў асабліва гарачы час — трэба было падрыхтаваць школу на прыём важных гасцей з усёй Польшчы. Уключыліся ў работу ўсе класы. Дзеці чысцілі, мылі, шаравалі, глянцавалі ўсё да бляску, насілі сталы, крэслы. Вядома ж, новая школа, дык і новае абсталяванне. Моцна папрацавалі ўсе: і дзеці, і дарослыя. Нават кіраўнік будовы захапляўся працай дзяцей. У размове з рэдактарам „Зоркі" ён сказаў:

— Ну і працавалі ж малыя! Столькі памаглі! Проста малайцы!

І сапраўды. І школа была падрыхтавана на пяцёрку, і гасцей сустракалі з вялікім сэрцам. Чакалі гасцей ужо з самай раніцы, віталі ўсіх ужо пры ўваходзе ў школу, паказвалі новы будынак. І хоць быў халодны ранак, ніхто не наракаў, што змёрз ці замарыўся. Усе былі ва ўзнятым настроі — гэта ж такое свята! Аб новай школе марыла не адно пакаленне нараўскіх дзяцей. І вось яна, новая школа!

Ганаровая варта найлепшых вучняў школы ля новага школьнага сцягу. На сцягу — партрэт патрона школы генерала Зыгмунта Берлінга.

Аб ходзе ўрачыстасці будзе яшчэ пісаць „Ніва". Усё было вельмі добра. Але тады ж „Зорка" даведалася, што ў новай школе вельмі мала дзяцей хоча вывучаць родную мову. Ці гэта праўда? Ці сапраўды ў другім класе ніхто не пачаў вучыцца беларускай мове? Вельмі сумная гэта вестка. Маю надзею, што дзеці са школы ў Нарве адгукнуцца на гэтыя мае словы. Спадзяюся, што не перастануць чытаць „Зорку" ў Нарве і што будзе расці новае пакаленне нашых чытачоў.

Жадаю ўсім дзецям такой прыгожай школы, а дзецям з Нарвы — быць сапраўднымі гаспадарамі ў сваёй школе, дбаць пра яе выгляд і выдатна вучыцца.

„Зорка".
Фота аўтара

Вучні школы на пастраенні для павітання гасцей.

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Васіль Зуёнак

ПАДАРУНАК

У газеце „Ёлкі-палкі"
Мішка касалапы,
Да навін ахвочы змалку,
Вычытаць патрапіў,
Што на свеце цудаў шмат:
За лясамі недзе,
Пэўна, ёсць у Мішкі брат,
Бо завуць — мядзведзем.

Толькі белы ён чаму?
Знаць, зліняў на сонцы,
Знаць, не соладка яму
На чужой старонцы,
Знаць, пакутуе бядняк:
Ні цяньку, ні мёду.
І рашае Мішка так
З гэтае нагоды:

Хопіць думаць ды мычаць —
Трэба зваць суседзяў,
Трэба ж неяк выручаць
Белага мядзведзя...

Касалапая сям'я
Ўміг прыйшла да згоды:
Выслаць ліпавы стаяк
Ліпавага мёду.
А каб спёка кожны дзень
Брата не трывожыла,
Той жа поштай хай ідзе
Бочка з марожаным!
Як сказалі — так і ёсць,
Падпісалі скрынкі...
Ходзіць Мішка-ягамосць
Ды глытае слінкі...
Падкаціў вільготны ком
Аж да самай глоткі...
І танюткім галаском,
Жаласна-дрыготкім,
Раптам Мішка стаў шаптаць:
Грамада-суседзі,
Лепей брату напісаць:
Хай у госці едзе...
А пакуль што —
мёд глынём
Ды зап'ём вадзіцай.
А марожаным —
пачнём
Самі халадзіцца!..
...Прамінуў і год,
і тры —
Белага мядзведзя
Ўсё чакаюць у бары:
Надта ціха едзе...

Станіслаў Шушкевіч

НЕПАСЕДЛІВЫЯ ВАВЁРКІ

Павесілі шторкі
У дупле вавёркі,
Каб малыя добра спалі,
Камары іх не кусалі...
Але ж дзеці ад світання,
І, вядома, да снядання,
Высунулі пысачкі,
Хочуць з хаты выскачыць.
Кажуць маме, чорны дзяцел
Не дае ім спаць у хаце,
Вострай дзюбай грукае,
Па сасонцы цюкае.
— Дазволь, наша мамачка,
Нагуляць на ганачку!
Глянь, ужо на соснах
З досвіту не росна.
Вазьмі з сабой у ляшчыннік,
Мы не згубімся, не згінем.

Уладзімір Ліпскі

СПОВЕДЗЬ ШПУНДЗІКА

(Урыўкі з аповесці)

Дзіўны народ сталыя людзі. Аніяк не ўцяміць, як нас называць, як з намі быць. Колькі кніг панапісвалі пра наш цяжкі ўзрост. Гэта ж трэба, прыдумалі — падлеткі! Калі мы толькі падлеткі, то яны старыя клекатуны.

Мяне ж закалыхвалі, дый і то з угаворамі, пакуль дундзіў соску. А як навучыўся чытаць і пісаць, здарылася гэта яшчэ за год да школы, дык з тае пары і лічу сябе дарослым.

Ды я дарослым быў ужо тады, калі камандаваў алавянымі салдацікамі. Маё войска не раз брала непрыступныя крэпасці, не раз вярталася з перамогай.

А ўжо ў сем гадоў я пайшоў штурмаваць крэпасць роднай мовы і алгебры. Ну няхай не сам пайшоў, а мяне павялі за ручку. Але ж мяне ніхто не падмяняў ля дошкі, за партай. Ніхто за мяне хатніх заданняў не выконваў. Сам усё. Вось ужо восем доўгіх гадоў сам караскаюся па крутых школьных вяршынях. Дарослыя, дзівакі, думаюць, што цягнуць мяне на тую вяршыню.

Ім — каб хутчэй дабраўся да таго месца, дзе яны самі сядзяць, каб ішоў той жа сцяжынкай, якой яны хадзілі. А мне, наадварот, хочацца лезці чмырэзнікам, ахвота закасаць калашыны і памераць лужыны, ускараскацца на самую верхавіну дрэва і пабачыць, як выглядае адтуль мой горад. Для дарослых — гэта дзікунства. А я проста дзічэю ад іхніх выкрыкаў: „нельга!", „не руш!", „не трэба!", „не хадзі!", „не бойся!".

Для мяне, як двойчы два зразумела, што дарослым чалавек становіцца тады, калі пачынае рабіць нешта вельмі важнае, калі займаецца нечым усур'ёз. Вучоба ў школе — гэта не жартачкі. Не лягчэйшая работа, чым у кантралёркі кінатэатра цёткі Гэлі. Сядзіць, білецікі адрывае. А яна ж, цётка Гэля, яшчэ і абзывае нас гультаямі лахматымі, ёлупамі даўгалыгімі. Крыўдна: цягнеш „дарослую лямку" восем гадоў, як я вось, а цябе лічаць бязглуздым дзіцём, усяго толькі нейкім там падлеткам.

— * —

Шпундзікам мяне празвалі даўно. Яшчэ ў другім класе. Як гэта атрымалася, я і сам не згадаю. Мо таму, што прыйшоў у школу малым? Ці таму, што ўсюды соваў свой нос? Каму-небудзь вушы дзяруць — і я там. Збяруцца хлопцы за рогам школы, кураць — і я кручуся ля іх. Нехта раз абазваў Шпундзікам і панеслася-пакацілася. З году ў год, з класа ў клас. І сам ужо звыкся, што я — Шпундзік. Нейкая нават перавага ў тым ёсць, што цябе перайначылі. Значыць, прыкмецілі.

А дома мяне Сяргейкам завуць, Сярожам, Сяргунчыкам, Сярожачкам. Мне аж млосна ад такой саладжавасці. Ну, быў малы, хай сабе і Сяргунчык. А які я ім цяпер Сяргунчык? Прымяраў неяк бацькавы касцюм. Быў бы ў сам раз, каб не вырака вараты.

Джынсы люблю. Яны не даюць целу пухнуць. У іх адчуваеш сябе падцягнутым. Ой, а колькі ж панакленчыў у мацеры, каб купіла.

Працяг будзе

Пішуць школьнікі

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Наш клас у гэтым навучальным годзе ходзіць на гуртох беларускай мовы. На гуртку мы рыхтуем сцэнкі і спяваем песні. Першай сцэнкай „Квяцісты паркаль" мы пахваліліся перад настаўнікамі ў Дзень іх свята. Сцэнка ім вельмі спадабалася. Гэтую сцэнку мы будзем прадстаўляць на конкурсе ў Орлі. Мы ўсе хочам заняць добрае месца.

З сардэчным прывітаннем

вучаніца 6 класа Агнешка Рагоза, Орля.

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Першы раз адважыўся напісаць пісьмо да Цябе з падзякай за цікавыя твае старонкі. Люблю беларускую мову і чытаю з прыемнасцю „Ніву" і „Зорку". Напісаў я верш, які высылаю і прашу, каб яго надрукавалі ў „Зорцы". Хачу, каб сябры яго прачыталі. І няхай таксама пішуць свае вершы. Я таксама буду з цікавасцю іх чытаць.

Я жыву ў вёсцы Крывяцічы і даязджаю да школы ў Орлі. Вучуся ў пятым класе.

Дружба Марэк.

САМ

Я старанна чышчу зубы
Раніцою кожны раз.
Не такі я ўжо маленькі,
Бо хаджу у пяты клас.

ДЗЕЦІ

Ідуць дзеці ў школу,
Смяюцца і скачуць.
А птушкі ў паветры
Лятаюць і крачуць.

Настаўніца наша
У клас увайшла,
Нас прывітала
Заданне дала.

Урокі пытаца
У нас пачала.
Усе іх зрабілі.
Не ўмеў толькі я.

Вяртаўся дахаты,
Спусціў галаву,
Бо цяжка было мне
З двойкай аднаму.

малюнкі школьнікаў

„Варшава". Маляваў Марцін Куптэль, вучань другога класа школы № 3 у Бельску.

ПАЗНАЁМІМСЯ

— * —

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 21, кв. 6. Оля Дзяруга. 5 клас.

— * —

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Красное, зав. Карбышэва 3, кв. 2. Чупраковай Таццяне.

— * —

БССР, 220035, г. Мінск, праспект Машэрава, 43, корпус 2, кв. 65. Дарохіна Наташа. 4 клас.

* * *

БССР, 220101, г. Мінск, вул. Якубава, 6, кв. 503. Ляпешка Ірыне. 4 клас.

* * *

СССР, 686323, Магаданская обл., Сусуманский район, посёлок Широкий, дом 20, кв. 5, Драцкой Наталье.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 100, кв. 20. Кірыл Красоўскі. 5 клас.

* * *

БССР, 225532, Беражное, Брэсцкай вобласці, Столінскі раён, вул. Школьная, 24, кв. 7. Наталля Клепча. 9 клас.

Вясёлы куточак

* * *

— Ведаеш, Ірынка, у мяне брацік нарадзіўся.
— Віншую. А на каго падобны?
— На дзеда.
— Няўжо? І з вусамі?

* * *

У краме:
— Гэтыя нарты могуць быць для вас трохі даўгаватыя, — пераконвае прадаўшчыца. — Але гэта вам толькі на карысць. Калі паламаюцца — яшчэ дзецям будуць.

* * *

Прыйшла цётка Ганна ў краму і наракае:
— Учора я паслала свайго сына, каб купіў 3 кілаграмы яблыкаў. Ён прынёс дадому толькі 2 кг, хоць заплаціў за тры.
— Цётка Ганна, — тлумачыцца прадаўшчыца, — у мяне добрая вага. Але вы другі раз зважце і свайго сына.

* * *

Янка памагаў дома пры выветрыванні пасцелі.
— Мне і ў галаву нешта такое не прыйшло б, — кажа яго сябар Міша.
— І мне не прыйшло б, — згаджаецца Янка, — толькі маё мама.

* * *

Перад прадшколлем ляжала пара рукавічак. Выхавацелька паказвае іх дзецям.
— Чые гэта рукавічкі?
Каця дакладна агледзела рукавічкі ды кажа:
— Выходзіць, што мае. Але мае павінны быць у іншым месцы.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Колькі пунктаў здабыў каўбой, страляючы ў цэль, калі сярэдні круг дае 10 пунктаў, наступны — 8, потым 5 і 3, а першы знешні круг — 1.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 11 XI — 8.05 Hist. kl. VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Pożegnanie cesarzy" — film fab. pol. 12.50 Wiedza o społeczeństwie, kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.05 Mieszkać — wszechnica budowlana. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Pałace polskie. 17.50 „Drogi do niepodległości" — film dok. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut" — pr. publ. 19.10 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.05 „Pożegnanie cesarzy" — film fab. pol. 21.55 „Jeszcze Polska nie zginęła" — XXV Festiwal Piosenki Polskiej — Opole '88. 22.45 DT — Komentarze.

Sobota 12 XI — 7.00 TTR — s. III Fiz. 7.30 TTR — s. III Biol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Studio Sport. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops — mag. dla dzieci i młodz. oraz film z serii „Pierścień i róża" (5). 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.00 Magazyn lotniczy. 11.30 Tel. koncert życzeń dla honorowych krwiodawców. 12.00 „Wędrówki dalekie i bliskie": „Ludzie Sahary" — film dok. NRD. 12.50 „Przygoda na Mariensztacie" — kom. pol. 14.25 „Pieprz i wanilia" — „Nieznany kraj — Trzy dni u Apaczów". 15.05 Tel. Teatr Prozy: Z. Uniłowski — „Wspólny pokój". 17.05 Los. D. Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Drogi do niepodległości" — film dok. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.05 „Rój" — film USA. 21.55 Tydzień w polityce. 22.05 „Szczęście raz się uśmiecha" — recital Ewy Złotowskiej. 22.50 Tel. Przegląd Sportowy. 23.10 DT — Wiad. 23.20 Kino Sensacji: „Policja prosi o pomoc" — film włoski.

Niedziela 13 XI — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Szwajcarscy Robinsonowie" (6). 10.30 DT — Wiad. 10.35 „W królestwie owadów" — serial przyr. 11.25 Kraj za miastem. 11.55 Leksykon pol. muz. rozr. „R". 12.35 Złota Tarka '87 — Jazz dla dzieci. 12.50 Teatr Młodego Widza: „Polaków wizerunki własne, czyli miło być Polakiem". 13.35 Tel. Koncert Życzeń. 14.25 Pr. publ. 14.45 Marek Sierocki zaprasza. 15.10 „W kamiennym kręgu" (38 i 39) — serial braz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Od Pikadora do Zaleszczyk. 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Królewskie sny" (2) — serial TP. 21.15 Siedem dni na świecie. 21.25 Sportowa Niedziela. 22.25 „Dominikanin w ostrogach" — film dok. 22.55 DT — Wiadomości.

Poniedziałek 14 XI — 13.00 TTR — s. I Chem. 14.00 TTR — s. I Hist. 14.30 Tel. Kurs Rolniczy. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Prosty rachunek. 17.40 Studio Sport. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Telespotkania. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: G Zapolska — „Tamten". 21.45 Dystans. 22.20 Międzynar. Spotkania Wokalistów Jazzowych — Zamość '88. 22.35 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. niem. (4).

Wtorek 15 XI — 8.05 J. pol. kl. IV. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Ballada o Januszku" (2) — film pol. 10.35 Domator. 11.10 Muz. kl. I. 12.00 Geogr. kl. VII. 12.50 J. pol. kl. III lic. 14.00 TTR — s. III J. pol. 14.30 Tel. Kurs Rol. 15.00 Powtórka przed maturą: J. ros. 15.30 Kim być? — pr. dla maturz. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Gazeta Rolnicza. 16.25 Tik-Tak. 16.50 „Cudowna podróż" — serial austr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Przygody prywatnego detektywa Kameriego" (3) — serial węg. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Pr. publ. 19.30 Dziennik. 20.05 „Ballada o Januszku" (2) — film pol. 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.35 Rock-scena — Zsuzsa Koncz. 22.05 Zawsze po 21-szej. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. ang. (4).

Środa 16 XI — 8.05 Hist. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Wskrzeszona kopalnia" — film radz. 10.50 Domator. 11.10 Muz. kl. II. 12.00 J. pol. kl. VI. 12.50 J. pol. kl. II lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 14.30 Tel. Kurs Roln. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Scena TDC. 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Spojrzenia. 18.00 Chwila z piosenką. 18.20 Archiwum XX wieku. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 Gra o milion. 19.30 Dziennik. 20.05 „Anna" — film fab. prod. węg.-franc. 21.40 Klub Międzynarodowy. 22.10 Tel. Informator Wydawniczy. 22.30 Felieton. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. ros. (5).

Czwartek 17 XI — 8.05 Fiz. kl. VII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 „Skaza" — serial franc. 10.20 Domator. 11.10 Wokół nas, kl. I—III. 12.00 J. pol. kl. VII. 13.30 TTR — s. III Mech. rol. 14.00 TTR — s. III Prod. zwierz. 14.30 Tel. Kurs Rol. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 Wojsk. pr. publ. 18.15 Reportaż z przeszłości. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „10 minut". 19.10 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.05 „Skaza" — serial franc. 21.05 Pegaz. 21.55 Prezydenci — Abraham Lincoln. 22.05 Chwila z piosenką. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 J. franc. (5).

Bielsk Podl. Elektroniczny morderca — USA 14—16. Zuchwały napad — radz. 17—18. Przechwycenie — radz. 19—20.

Czeremcha Mistrzyni Wu-Dang — chińs. 16. Indiana Jones — USA 19—20.

Hajnówka Tu nie spotyka się obcych — radz. 14. Psy wojny — USA 15—17. Tajemniczy Budda — chińsk. 18—20.

Michałowo Blue velvet — USA 15—17. Niepokonany — radz. 18—20.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	13	31	Мікалая, Станіслава	Спірыдона, Нікадзіма	6.53-15.47	11.31-18.05
панядзелак	14	1	Эміля, Ваўжынца	*Кузьмы, Дзямяна*	6.55-15.46	12.09-19.26
аўторак	15	2	Альберта, Леапольда	Афонія, Маркіяна	6.57-15.44	12.36-20.53
серада	16	3	Эдмунда, Малгажаты	Іосіфа, Георгія	6.58-15.43	12.55-22.21
чацвер	17	4	Саламеі, Грыгора	Нікандра, Сымона	7.00-15.41	13.10-23.48
пятніца	18	5	Анелі, Рамана	Галакціёна, Грыгорыя	7.02-15.40	13.22 —
субота	19	6	Эльжбеты, Северына	Клаўдзіі, Аляксандры	7.03-15.39	13.34- 1.15

РАТУНКУ! ЛЮДЗІ АШАЛЕЛІ.

Летам ягады на скупцы каштавалі 500 злотых, а лісічкі спачатку былі па 800 зл., а пасля іх цана расла і расла. Былі па 1500 зл., 1900 зл. за кілаграм, а пасля аж 2200, а ў некаторых скупках нават 2300 зл. і 2600 зл. Залежала гэта ад таго, якая фірма купляла лісічкі. Даражэй плацілі людзям за грыбы паланійныя суполкі.

Людзі паставілі ўсё на адну карту. Усе стараліся як найбольш прадаваць лісічак. Ахапіла іх прага хуткага зарobку. Каб збіралі нармальна, то было б добра, але дзе там! Лес паграблі як куры. На выгрэбленым месцы напэўна некалькі год нічога не вырасце. Некаторыя бралі граблі ў лес, каб больш лісічак выграбсці.

Па ягады многія хадзілі са збірачкамі (грабнямі). Збірачкамі хутчэй збіраецца, але што з таго? У многіх месцах ягаднік хутка сохне і хто ведае ці за год пяць зусім не высахне.

Трэба, каб улады нешта рабілі з бязмозглымі аматарамі збірання ягад і грыбоў. Кажуць, што ў Масеве штрафавалі за збіранне ягад збірачкамі. Добра рабілі.

Аўрора

ЯК ДАЕХАЦЬ У НАВІНЫ?

Папрасілі мяне напісаць у „Ніву" жыхары **Навін** у Нараўчанскай гміне аб тым, што зараз не ўсе, каму нават пільна трэба, могуць трапіць у спомненую вёску, што ім даводзіцца блудзіць. Скрыжаванне гэтае знаходзіцца на ўскраіне лесу ды й няма тут у каго спытаць — ніводнай сядзібы. Адначы з-за недахопу патрэбнага тут указальніка не магла тэрмінова даехаць да цяжка хворага чалавека хуткая дапамога. Ужо больш года як недзе загінуў тамашні дарожны ўказальнік пры дарозе Новае Ляўкова — Бандары.

Нехта збіў такі ж указальнік на абочыне тае ж асфальтоўкі, на скрыжаванні дарог у **Новае Ляўкова, Бандары і ў Тарнопаль.**

У гміне Міхалова ад роўнай, быццам стол, шашы з Ялоўкі ў Міхалова ў напрамку вёскі **Барщчэва** бягуць сама менш тры дарогі. Аднак дарожных указальнік стаіць усяго толькі пры адной з іх — пры гравейцы. **(яц)**

У ПІЛІКАХ

Будучы ў Піліках, накіраваўся я да школы і ўбачыў, што будынак стаіць пусты, а на дзвярах вісіць замок. Дзяцей зараз у вёсцы так мала, што самастойнай школы адкрыць нельга і трэба вазіць іх у Кнарыды.

У публічнай бібліятэцы знаходзіцца каля 9 тысяч кніжак, у тым ліку 543 кніжкі на беларускай і 844 на рускай мовах. Бібліятэку наведвае 45 чытачоў у школьным узросце і 55 дарослых не толькі з Пілікаў, але і з Пятшыкова — Галубкаў, Кнарыдаў, Мокрага, Дубяжына, Райкаў і Казлоў. Сярод 28 часопісаў у бібліятэчнай чытальні знаходзіцца таксама і „Ніва". У бібліятэку ахвотна прыходзяць дзеці, каб пачытаць вершы і казкі. Занятні для іх арганізуе Разалія Вайдакоўская, мясцовая бібліятэкарка.

А. Гаўрылюк

Працаўнікі Галоўнага праўлення БГКТ выказваюць сардэчнае спачуванне сяброўцы

ГАЛІНЕ РАМАШКА

з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці бацькі.

Грамадскі камітэт пабудовы Беларускага ліцэя ў Гайнаўцы паведамляе, што яшчэ не аформіў да канца справу банкавага конта і просіць устрымацца з уплатай замежнай валюты.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

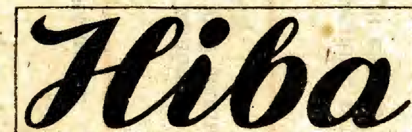
2066. Узносы сялян у кааператыўным банку ў Нарве — 5500 зл.
2067. Анна Корч (Тафілаўцы) — 500 зл.
2068. Самаўправа жыхароў вёскі Пілікі — 5000 зл.
2069. Гмінная ўправа ў Дубічах-Царкоўных — 300.000 зл.
2070. Яўген Казюля (Мінск) — 475 зл.
2071. А. Жалкоўскі (Ліда) — 1425 зл.
2072. Сяргей Брушко (Мінск) — 285 зл.
2073. Віктар Мартыненка (Мінск) — 2185 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

Хор з Гарадка з канцэртам у Торуні ● Клопаты з фізкультурнай залай ● Амерыканскія карэспандэнцыі А. Барскага і С. Яновіча ● На цябе, наша моладзь, надзея! ● Хведар Хлябіч — паэт і гумарыст ● Госць ад „Голасу Радзімы" ● Змаганне за Віцебск ● Рух, як у Курашаве ● Парады ● „Зорка" ● Гумар.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. [illegible]-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.
Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28 00-958 Warszawa, skr. poczt. 12, konto XV O/O i PKO W-wa Nr 1658-2010-45-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1836/88 r. Nakład 5.800. E-2.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

Павольна, з пачуццём

РОСТАНЬ

Музыка І. Лучанка *Словы Г. Скурко*

Зноў разбудзіў птушыны спеў світанне,
І разам з песняй кружыць развітанне.
І сум, як жоўты шум лясны...
Ды белым бэзам пахнуць сны.
Няўжо і мне ў цішыні світальнай!..
Ляцець у след за песняй развітальнай!..
Хоць сум навёў шум лясны,
Ды пра вясну мне сняцца сны,
І пра цябе мне сняцца сны.

Прыпеў:
А ростань наша прамінае,
Зноў быць вясне!
І водарам закружыць нас
Цвіцення час!

Мне сум навеяў шум лясны,
Ды белым бэзам пахнуць сны,
І пра вясну мне сняцца сны,
І пра цябе мне сняцца сны.

НІЎКА

НЕ ПАВІННЫ БЫЦЬ ЦІКАЎНЫМІ

— Ты зноў з'еў усе цукеркі, Пятрусь? Ведаеш, што за гэта будзе?

— Я не хачу ведаць, мама, ты ж сама гаварыла, што дзеці не павінны быць цікаўнымі.

НЕ ЗНАЛА ЗНАКАЎ

Маладая жанчына бестурботна праехала на аўтамашыне пад знак „Стоп". Паліцэйскі спыніў яе і спытаў:

— Ці ведаеце вы, што гэта за знак?

— Уяўлення не маю, — адказала жанчына, — але калі вам вельмі цікава, можна было б спытаць прадаўца ў суседнім кіёску.

Нечаканы прыз.

ПАСЛЯ ЗАЙДУ

— Максімчык, хадзі першачку чарку хлябусні.
— Пачакай паўгадзіны. Вось прачытаю ў вашым клубе лекцыю „Аб шкодзе алкаголю", тады зайду.

Калі хочаш ведаць, што аб табе думаюць, зняваж свайго суседа.

ВІКТАР АКУЛІЧ

АДНОЙЧЫ

Болі схапілі адну маладзіцу.
Муж к тэлефону:
— Алё!.. Райбальніца?
Жонцы нядобра, хутчэй дапамогу!
Адрас?.. Парадак! Няхай пачакае.
Хуткую зараз прышлем дапамогу.
Трубку мужчына кладзе. „Дзякуй богу", —
Урэшце з палёгкай ён уздыхае...
Шум, беганіну паднялі у бальніцы.
Урач медсястру выклікае:
— Сястрыца!
Збегаць патрэба дахаты к шаферу,
Ехаць павінен у вёску, да хворай.
А медсястра санітарку гукае:
— Справа сур'ёзна ёсць тут такая,
Збегай хутчэй на кватэру к шаферу,
Ехаць патрэба у вёску, да хворай...
Так, пакуль выйшла з раёна машына,
Мабыць, прайшла не адна ўжо гадзіна.
Праўда, шафёр гнаў машыну, спяшаўся,
Ды, як на ліха, матор сапсаваўся.
Ехаць жа трэба яшчэ з паўдарогі, —
Вось дачакайся такой „дапамогі".
Што ж з той жанчынай, развязка якая?
Ужо дапамогі яна не чакае —
Сын у яе нарадзіўся на славу,
Толькі з прэтэнзіяй, кажуць, к райздраву.

УНІКЛІВЫЯ ДУМКІ

Чалавек з'яўляецца тым, чым ён становіцца, астаючыся з самім сабою. Сапраўдная чалавечая сутнасць выражаецца ў ім тады, калі яго ўчынкамі рухае не хтосьці, а яго уласная сумленнасць.

Васіль Сухамлінскі (1918—1970), педагог

СКЛАДАНАЯ СІТУАЦЫЯ

У дырыжора Артура Тасканіні запыталі, чаму ў складзе яго аркестра ніколі не было ніводнай жанчыны.

— Справа ў тым, — адказаў маэстра, — што жанчыны вельмі перашкаджаюць. Калі яны прыгожыя, дык перашкаджаюць маім музыкантам, а калі яны не прыгожыя, дык яшчэ больш перашкаджаюць мне.

ГАВОРАЦЬ ДЗЕЦІ

Мама ўгаварвае дачку:
— Ты абавязкова павінна з'есці кашу. Ведаеш, у каго ператвараюцца тыя, хто не есць кашы?

— Ведаю, у манекеншчыц.

ВЕДАЎ МАЛА, А ХІТРАСЦІ МНОГА

— Скажы, П'ер, хто быў бацькам Людвіка Шаснаццатага?

— Людвік Пятнаццаты.

— А хто быў бацькам Карла Сёмага?

— Карл Шосты.

— Усё гэта добра, але хто ж быў бацькам Францыска Першага.

— Францыск быў сіратой.

Між намі

Будзь першым, калі трэба слухаць, і апошнім, калі трэба гаварыць.